

DAS ZEITACER.

יוצא אחת בשבוע.

Krakau, 26 September 1901.

גליון 38.

קראקא י"ג תשרי תרס"ב.

המ"ל:
הברת אחיאסף.

תכן הענינים:

הזיות.	יעקב ויטאל.
בארצות המערב. לה.	ש. ב"ד.
השקפה על דברי המדינות.	
מאורעות ומעשים.	
קולטורה כללית ולאומית (סוף).	ד"ר חוד ניימרק.
פרקים בבקרת. I.	ראובן בריינין.
הקפות (שיר).	שאול משרניחובסקי.
הים וההר.	נ"ס.
הרב ובן הרב (תמונה. סוף).	ה. ד. נאמבערג.
צללים.	יהודה שטיינבערג.

תנאי החתימה:

באוסטריה-דאונגריה:

לשנה	14.—
לחצי שנה	7.—
לרבע שנה	3.50

ברוסיה:

לשנה	6.—
לחצי שנה	3.—
לרבע שנה	1.50

בשאר ארצות:

באשכנז לשנה	12
באנגליה	12
בשאר ארצות לשנה	17
בארץ ישראל	15

מחיר כל גליון 15 ק' / 80 העל'.
בעד חילוף הכתבת 20 ק'.

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קטנה פטיט 20
הילר, 10 קופ'.

כתבת "הדור":

בשאר ארצות:	ברוסיה:
Administr. „HADOR“, Krakau, Gertrudy 16.	Verlag „Achasaf“, Warschau, Postkiste 25.

רשימת ספרים חדשים שנכנסו אל בית מסחר הספרים
אשר לאחיאסף.

תורה נביאים וכתובים, הוצאות מ. שולץ, פירסט קמן	
מכו' בד	75 —
מכורך טוב	1 25
עור פרימא	1 75

השלח כרך ז' — 3

מכורך הרר	3 40
-----------	------

הזמיר, שירים, אהרן מירסקי	30 —
הצופה לבית יעקב, ראָזענפֿעלד (עם פֿאַרשאַן)	40 —
מאין ולאן, ספור, ר. ברודס	20 —
משלי ישראל, למקרא בני הנעורים, שמעון בן-לוי	
שיינפיין	30 —
רבני מינסק וחכמיה, בן ציון אייזענשטאדט	60 —
כל שירי מ. מ. דאליצקי	60 —
שלשה כפורים, ר. ברודס	10 —
תלמוד בבלי, בכרך אחד (נייר טוב)	4 50
פראקטישע בוכהאלטער, לעוויק, 2-טע אויסגאבע	1 60
דארוויניזמוס, אָרער דאָרווין האָט געטראָפֿען, ב.	
פֿייגענבוים	10 —

Я. С. Б-ль общій взглядъ на сионизмъ	5 —
М. М. Марголина основныя теченія въ исторіи еврейскаго народа	50 —

Чартеръ פרופ' מ. ביעלקאווסקי, הוצ' אחיאסף	25 —
---	------

Помощь евреямъ пострадавшимъ отъ неурожая литерат. художеств. сборникъ	3 50
---	------

Дэбора, поэма I. М. Левита	20 —
Одна истина повѣсть « «	25 —
Стихотворенія « «	50 —

נ א ט ע ן

Herzl-Marsch A. Perlzweig	60 —
דגל יהודה	60 —
נחנו עדים	60 —

כל המקחים הם לבד פארשא.

Издательство „Axiasaf“, Варшава.

Verlag „ACHIASAF“, Warschau.

שפיגעל-פאבריק ל. אידעלזאק, ווארשא

רימאָרסקא נוי 10

עמפֿעהלט ווין גראָסעס לאַנער פֿאַן פֿערשידענע שפּיענעל
שפּיענגלגלאַס, טרעמא שפּיענעל אויוו.
פֿערקויף ענגרא עט דעטאָיל.

אין מוסטער-חרר פיר קנאבען

פון

מ. מ. שפירא מווארדא 26

ווירד געלערנט העברעאיש, תורה, תפלות, גמרא און
אלגעמיינע נעגענשמענדע ספעציעל.

עס איז הערויס פון דרוק
און צושיקט צו די אבאנעמען

„דער יוד“ Nr. 38

אינהאלט :

- (א) א נייער יודישער העלפֿער. פֿאַכיוס שאַך.
- (ב) פֿאַליטישע איבערויכט. י. ל.
- (ג) דער יודישער דלות אין אָדעס. מענדל לעווין.
- (ד) אויס גאַליציען. מ. הענעס.
- (ה) די יודישע וועלט. די יודישע וועלט.
- (ו) מיין זיידענס ברכה. געדיכט. יוסף יפה.
- (ז) די ברילען. ערצעהלונג. מ. ספעקטאָר.
- (ח) יום כפור דאָוונער. בילדער. דוד פינסקי.
- (ט) די זומערפֿויגעל. א מעשה. בן-עמי.
- (י) ביכער קריטיק. בעל-מחשבות.
- (יא) געזונד קען מען ווערען אין דערהיים דר. ג. ל.

אבאנעמענט פרייז : אין עסטערייך-אונגארן : יעהרליך 12 קראַנען, האלב-
יעהרליך 6 קראַנען, פֿערטעליעהרליך 3 קראַנען. אין רוסלאַנד : גאנצעיהרליך
5 רובל, האלביעהרליך 3 רובל, פֿערטעליעהרליך 1.50. אין דייטשלאַנד :
יעהרליך 10 מאַרק, אַרין ישראל : 12 פֿרנק אנדערע לענדער 15 פֿרנק,
אמעריקא און ענגלאַנד 10 שילינג.

Издаельство Axiasaf, Варшава.

ה ש ל ח

מכתב-עתי חדשי למדע, לספרות ולעניני החיים.

המול : חברת „אחיאסף“. העורך : אשר נינצברג.

שנה רביעית

יצאה לאור החוברת השביעית

וזה תכן עניניה :

- (א) סניגורא. (השקפה היסטורית). א.
- (ב) הכתב והמכתב. א. שולמאן
- (ג) בעמק הכנא. (ספור, חלק שלישי — המשך). מנדלי מוכר ספרים.
- (ד) המרחיבים והמפסיקים. א. לוי.
- (ה) הקבצן העור (ספור). אליהו מייזאניק.
- (ז) יוסף די-גואס. (שיר). ש. ל. גורדון.
- (ז) ספרותנו (ר). יוסף קלוזנר.
- (ח) מכתבים מרוסיה (ה). אבא.
- (ט) מכתבים מצרפת. (ב). א. ליורוויפול.
- (י) השקפה כללית. (XV). עברי.
- (יא) ודיעות ספרותיות.

מחיר החתימה לשנה : ברוסיה 6 ר"ב, באוסטריה-הונגריה 16 קראַנען
באשכנז 13 מאַרק, בשאר ארצות 17 פֿראַנק, באַרץ-ישראל 15 פֿראַנק,
לחצי שנה : חצי הסתיר הגל.

לחותמים על השלח, יהודי ביתר יוזל המחיר בשני רובל, וישלמו
לשנה 10 רובל, לחצי שנה 5 רובל, לרבע 2.50 רובל.

כתבת השלח :

Издательство „AXIASAF“ Варшава.

הדור

יוצא אחת בשבוע.

המיל: חברת "אחיאסף".

ברוסיה:

לשנה . . . 6 ר"כ
לחצי שנה . . . 3 "
לרבע שנה . . . 1.50 "

מחיר כל גליון 30 הילר, 15 קופ'.

בעד חילוף הכתבת 20 קופ'.

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קמנה פמיט 20 הילר, 10 קופ'.

Erscheint jeden Donnerstag.

תנאי החתימה:

באוסטריה-אונגריה:

לשנה . . . 14 קראנען
לחצי שנה . . . 7 "
לרבע שנה . . . 3.50 "

בשאר ארצות:

באשכנז לשנה . . . 12 מארק
באנגליה לשנה . . . 12 שילינג
בשאר ארצות לשנה 17 פֿרנק
בארץ ישראל . . . 15 פֿרנק.

Krakau, 26 September 1901.

Nr. 38 — גליון לה

קראקא, י"ג תשרי תרס"ב.

רצען. מציעים לפניו להיות לרב מטעה"ם — והוא עולה על כסא הרבנות ועושה רבנות בטעם אף כי לא ידע צורת אות עברית. רואה לפניו ספרות, ואומרים לו: יש שכר—והוא עולה ונעשה סופר, וכבר ירוע הדבר שגם אם תדרוש ממנו להיות למינקת — והיה למינקת; שהרי כבר היה מעשה באיש יהודי שנפתחו לו דדים כרדי אשה.

המדה הזאת, "להתאקלם" על נקלה בכל מקום ולהיות מוכשר ומסוגל לכל, — היא, בבחינה ידועה, מדה טובה, או, לכל הפחות, מדה מועילה לבעליה. כי סוף סוף היא מעמידה את האדם על רגליו ועוזרת לו לשאת ולסבול את שנוענות ה"בת השוכבה", זו ההצלחה. איש אשר יצלח לכל, יצלה לעבור את ים החיים בנקל הרבה יותר מן האיש המתגדר רק באומנות אחת ובעסק אחד. וגם זה מובן מאליו, כי הגוי והאדם השוקט על שמריו ולא הלך בגולה, אין לו הכשרון, "הססגוני" הזה ללמד ידיו בכל יום למלאכת חרשות ולאחוז בכל עסק אשר יקרה לפניו, בלי שום הכנה. רק הנודד הנצחי, היהודי, למד, מאונס, לקפץ מאקלים אל אקלים ומעסק אל עסק, כשם שאין היהודי בגולה רשאי לאמר: אי אפשר באקלים זה, כך אינו רשאי לאמר: אי אפשר בעסק זה. אין לו משפט הבחירה; הוא מוכרח לקחת כל מה שהוא מוצא או כל מה שמתירים לו לפי שעה. ויען כי אין לו בהירה, לכן אין לו גם ידיעה, לכן אינו משתדל כלל ללמוד לדעת היטב את העסק שהוא מתנפל עליו או שהפילוהו עליו. כלום יש לו פנאי לכך? וכי בטוח הוא שהיום או מחר לא יסערוהו ממקומו וישליכוהו למקום אחר ששם תנאי חיים אחרים וצרכים אחרים ועסקים אחרים? ולמה לו לבלות זמנו לריק, ללמוד על בריו עסק או מלאכה אשר אולי לא יסכנו לו לאחרי ימים אחרים?

ובכן הוכרחו יהודי הגולה לרכוש להם את הכשרון הססגוני, למצוא את ידיהם ורגליהם על נקלה בכל מקום ובכל עסק, והכשרון הזה הוא שעמד להם להחיותם בארץ בהתהלכם מגוי אל גוי. אמנם הכשרון הזה, לעשות הכל בלי הכנה ובלי ידיעה נכונה, אינו יתרון לאדם, כי הוא מרגילו לשטחיות, ולפעמים גם לשרלטניות; כי איש אשר יצלח לכל, לא יצלה באמת לשום דבר, והוא עושה את מלאכתו רמיה. אבל הן היהודים בגולה בקשו רק חיי שעה, כי ליותר מחיי שעה לא יכלו לקנות — ולצרכי חיי שעה הספיק להם היטב כשרונם הססגוני.

לחותמינו ולסוכנינו הנכבדים.

עם הגליון הזה יכלה זמן החתימה לאלה אשר חתמו על "הדור" עד 1-מען אקטאבער ומתכבדים אנחנו לבקשם בזה למחר

לחדש את החתימה

למען נוכל להוסיף לשלוח את העלים שבוע שבוע בלי הפסק.

יחד עם זה הננו מעירים את הותמי "השלח" ו"הדור", כי זכות ההנחה שנתנו להם לספרים ידועים שהוצאותינו (כפי מודעותינו על המעטפות) תהיה נוהגת

רק עד ר"ח חשוון שנה זו
ומן אז והלאה תחדל לגמרי ומקחי הספרים יעלו גם בעד חותמי "הדור" ו"השלח" כמו בשביל שאר הקונים. לזאת, כל אלה החפצים להשתמש בזכותם זו יואילו נא להיות זריזים.

תנאי החתימה ברוסיה:

לשנה 6 ר"כ, לחצי שנה 3 ר"כ, לרבע שנה 1.50 ר"כ.
להחותמים על "הדור" ו"השלח" ביחד יזול המחיר בשני ר"כ לשנה והיה המחיר לשנה 10 ר"כ, לחצי שנה 5 ר"כ, לרבע שנה 2.50 ר"כ.

Изд. „Ахיאסף“, Варшава.

הזיות.

היהודי הוא איש אשר יצלח לכל. אין דבר אשר יכבד ממנו, אין דבר אשר לא יבינהו בהשקפה הראשונה ואין דבר אשר לא יקבל אותו על עצמו לעשותו. הוא מהיר בינה וקל ה"תפיסה", לכן לא יפלא ממנו כל עסק גשמי וכל דבר עיוני. לכן הוא מקבל על עצמו לעשות גם את הדברים אשר לא נסה בהם מימיו. הוא מסתכל בדבר פעם ושתיים—והוא יושב ועושה במתכונתו. מציעים לפניו לתפור בגדים או נעלים — והוא תופר, אף כי מטבעו הוא חזן ולא חיט או

האנגלית החיה והעשירה), אני מסתכל בכל מה שעושים אומות-העולם בחייהם הגשמיים והרוחניים ושכלי תופס על נקלה איך נעשו כל המעשים האלה, ובכ"ז אינני מוכשר לעשות במתכונתם גם בחיינו אנחנו; יען כי אני אין לי אותה ההכנה, אותו כשרון המעשה, שהתנחל לאוה"ע מדור דור, ויען כי תנאי חיינו אנחנו אינם דומים כלל לחייהם הם.

כמה צרות השינונו בזמן הזה בשביל שבטחנו יותר מדי במוחו של היהודי, שבאמת אינו אלא דבר שבאנדה. הנה הקולוניות והקולוניסטים שלנו, כלנו שמחנו בקום הקולוניסטים המשוונים שלנו, חנונים, מלמדים, סטודנטים וכדומה, "לעבוד את האדמה". ידע ידענו כי "הקולוניסטים" האלה לא נסו מימיהם לעשות מלאכה הצריכה לנופו של הישוב, כגון: לחרוש, לזרוע וכו'. אבל מה בכך? הם יסתכלו פעם ושתים בעבודת הפלחים, ועשו כמוהם, הלא זה מוחו של איש יהודי! ואולם עתה הלא נוכחנו כי המוח העברי לא פעל הרבה לתקנת הקולוניות, כי לא בשכל חריף תליא מלתא אלא בידים חרוצות ורגילות לעבודה כזו, וכדבר הזה אנחנו רואים בכל מפעלינו הלאומיים והצביריים: המפעלים שאנחנו מקבלים עלינו לעשותם, אינם ידועים ואינם מובנים לנו כל עיקר, ורק אנחנו סומכים על המוח העברי כי הוא יתפסס ויבינם וידע לעשותם על נקלה, ולכן אנחנו נגשים אל המפעל בלי שום הכנה—ולכן עולה כל עמלנו בתהו.

הבטחון שאנחנו בוטחים תמיד במוחו העברי, הוא שגרם לנו שיהיו בקרבנו הדייטים הקופצים בראש, יותר מכל אוה"ע. כל איש ואיש מבני ישראל חושב בלבו: "מדוע לא אהיה ראוי גם אני לאותה משרה, לאותו עסק, שניתן לחברי? ומה בכך אם אין לי אותן ידיעות ואותם הנסיונות שלחברי? אסתכל בדבר פעם ושתים וידעתי הכל כמוהו; הן מוח עברי לי!" — ידע אני מלמד אחר, שבן לילה היה לסוחר בתבואות, משום שבא במקרה לעיר של סוחרים, ואולם מקץ שבועות אחרים אבד הון רב לבטרה ויכלה ממזנם של אנשים זרים. שוב ידע אני איש יהודי "מדופלם", אשר מעולם לא קרא את התנ"ך במקורו העברי, מפני שאינו יודע קרא עברית, והמדופלם הבור הזה לא בוש לדרוש דרשה, בפני משכילים עבריים, על המסקנות של מבקרי הביבליה (וולדיווען, שטאדע ודומיהם), ובחוצפה שאין כמוה "הוכיח" כי כל המסקנות של מבקרי התנ"ך צדקו יחדו, שוב יודע אני מדופלם אחר, בור נמור בעניני יהדות, והוא הולך ושואל מאת המשכילים העברים להניד לו את שמות הספרים הלועזיים המדברים ע"ד התלמוד, כי הוא קבל על עצמו לדרוש דרשה (נ"כ בפני משכילים עבריים) על התלמוד והספרות התלמודית!

הנה אתם אומרים כי המעשים האלה אין להם דבר עז, כשרוננו המהיר, כי הם נכנסים פשוט לנדר החוצפה. אבל הן גם החוצפה היהודית היא, כבחינה ידועה, רק תולדת הבטחון הנפרו במוחו של היהודי. היהודי מעיז פניו, ומבטל הכל, מפני שהוא מתכרך בלבו שהכל מובן לו על נקלה ודיה לו סקירה אחת למען עשות, במתכונתם של אחרים. ואת החוצפה הזאת אנחנו מוצאים לא רק ביהודים שבאו בימים, כי אם גם ביהודי הקטנים, בנערים שעוד לא יצאו מן החר"ר. היהודים הקטנים האלה מתרגלים כבר, לקפוץ בראש ולבטוח במוחם העברי שהכל יכול. לכן יש בנו המון נערים סופרים, נערים פובליציסטים, ונערים כתובי מאמרי מדע — היוזן שאין דוגמתו בשום

אך כל זה היה טוב ומועיל בדורות הראשונים, בימי הרדיפות התכופות והגרושין התדירים. אבל עכשיו שחללו הגרושין ומותר ליהודים לשבת על מקומם ישיבת קבע ולעסוק בעסקיהם בקביעות, — עתה אנחנו מרגישים את כל הנריעות וההפסד שבכשרוננו המהיר. וזו רעה רבה, כי מנהגי החיים שלנו, כמנהגי הדת שלנו, אינם בטלים עם ביטול סבתם הראשונה. יש לנו מנהגים דתיים, שעפ"י סבה מכרחת נקבעו להלכה בזמן מן הזמנים. והנה עברה הסבה ובטלה מן העולם; ובכן הלא אין עוד, לכאורה, כל זכות של קיום לאותם מנהגי הדת שהם תולדות הסבה שחלפה, — ובכ"ז עוד המנהגים קיימים ומשתמרים. והוא הדין גם במנהגי החיים: בזמן מן הזמנים הכריחה אותנו סבה ידועה לאחוז במנהגי חיים זרים ומשוונים; והנה כבר בטלה הסבה ואיננה, ובכ"ז עוד אננו מחויקים בלי דעת וחשבון במנהגי החיים המשוונים, שהם תולדות הסבה שחלפה, אעפ"י שאותם המנהגים, אשר לפנים הביאו לנו תועלת, גורמים לנו עתה הפסד ורעות רבות.

גם אותה מדת ההסתגלות, שבאמת היא רק שטחיות או שרלטנות, הולכת ונהפכת לנו לרועץ, כאשר יחייבו תנאי החיים החדשים והקשים ותנאי ההשכלה והתרבות המדוקדקים והמסועפים, — ובכ"ז עוד אננו מחויקים בה בקשיות ערף. תנאי החיים באירופה הנאורה והחרוצה, דורשים מכל איש העוסק במקצוע גשמי או רוחני, שידע את מלאכתו ואת המקצוע שלו על צד היותר טוב, ואם אין — לא יעמוד במלחמת החיים. התחרות עזה וקשה עד מאד, וכל מי שעושה את מלאכתו רמיה לא יאריך ימים במשלח ידו, או שיצטרך להזיל את שכר עבודתו עד שלא יספיק לו אפילו לפת חרבה. לכל מלאכה ולכל עסק, גשמי או רוחני, דרושה עתה הכנה ממושכה וידיעות רבות: לא רק ידיעת גוף העסק, כי אם גם ידיעות אחרות שיש להן איזה יחס אליו, יחס קרוב או רחוק, ואחינו בני ישראל הולכים להם בדרכם הכבושה ונשענים על בינתם המהירה ועל "תפיסתם" הקלה! הם מתבכרים בלבם כי גם עתה די להם להסתכל בדבר פעם ושתים, למען עשות במתכונתו! היטינו ורצענינו וכל אומנינו עורם מכלבים ועושים את מלאכתם רמיה כתמול שלשם, עורם לומדים את אומנתם בעמדם על רגל אחת, בחפזן מבהיל. גם מורינו ואומנינו עורם מחויקים בכלל הישן, הכנה לאו מלתא היא לאיש יהודי. וכן גם סופרינו ורבנינו, סוחרינו וחננינו, וכו', כלם סומכים על "מוחו של איש יהודי", שממנו לא יבצר כל דבר. אבל "מוחו של איש יהודי", זה המוח, שאינו אלא דבר שבאנדה, אינו מפליא עוד לעשות; המוח "הכל יכול" הזה נתמוזמו מעט מרוב השמוש. בדייטים של ממש הרי מוחו של היהודי משועבד לאותם החקים הקבועים המושלים בכל מוחות של בני אדם. בענינים הנוגעים למעשה אין מוחו של היהודי עולה על מוחות אחרים; בלי למוד מסודר ומודרני, בלי הכנה מתונה ויסודית, לא יפעל גם מוחו של היהודי פעולה נכונה וקימת.

בזמן הזה, לא כשרון התפיסה הוא העיקר, כי אם כשרון המעשה. אני מסתכל במכונה, ושכלי תופס על נקלה איך נעשתה המכונה, ובכל זאת אינני מוכשר לעשותה. אני מסתכל בלמד המורה האנגלי את תלמידיו אנגלית באנגלית, ושכלי תופס על נקלה את השטה הטבעית הזאת, ובכל זאת אינני מוכשר גם אני לעשות במתכונתו, יען כי אני לא הכינתני את עצמי להוראה כזו כהכנת המורה האנגלי, ויען כי חומר ההוראה שלי (ר"ל השפה העברית המתה והעניה) אינו דומה כלל לחומר ההוראה שלו (ר"ל השפה

שיש להם כל מיני בתי ספר וכל מיני מוסדות לצרכי הצבור; ואין כל ספק, כי כאשר יוכי היהודים לשבת על אדמתם כחור עם אכטונומי, או בודאי תהיינה להם גם אוניברסיטאות, — אפילו אם שום סופר לא יעוררם לדבר זה במאמרים מיוחדים. אבל אוניברסיטה עברית ליהודי הגולה היכי תמצוי ומה היא בעצם? נניח שהכונה היא כי באוניברסיטה כזו ילמדו רק את „חכמת ישראל“ — אבל מה היא חכמת ישראל? התנ"ך? התלמוד ונושאי כליו? הספרות העברית החדשה? אבל, ראשית דבר, הן גם לאוה"ע אין אוניברסיטות המיוחדות רק ל„חכמותיה“ של כל אומה ואומה; באוניברסיטה רוסית מלמדים כל מה שמלמדים באוניברסיטה אשכנזית, או צרפתית ואנגלית; ולספרותה המיוחדת של כל אומה מקציעים מחלקה מיוחדת או שעורים מיוחדים — וגם ללומדים העברים מקדישים שעורים מיוחדים בכל האוניברסיטאות. והשנית, הבאמת רחבה והשתגשגה כל כך „חכמת ישראל“ עד שהיא צריכה לאוניברסיטה מיוחדת? האמנם אפשר ללמד את התלמוד ונושאי כליו באוניברסיטה מודרנית, לפי מצב המדעים עתה ולפי טעמנו עתה? או האם ראויה וכדאית היא הספרות העברית החדשה (הספורים והשירים והספרים המתורגמים) ליסד בשבילה אוניברסיטה מיוחדת? ובכן נאמר שהכונה היא לחכמת הבקורת הביבלית והפילולוגיה העברית, שהן באמת מדעים מסועפים מאד — אבל בהן הן עוסקים חכמים גדולים בכל האוניברסיטאות, וביחוד באשכנז ובאנגליה. — או אולי כונת המציעים היא, שהאוניברסיטה העברית תהיה ככל האוניברסיטאות שבעולם, אלא שבה ילמדו את כל המדעים בשפת עבר, וכמוכן אין מקומה באירופה, כי אם בארץ ישראל — אבל כמדומה לי שמתחילים בבתי ספר נמוכים, ואחרי כן מיסדים אוניברסיטה! אמת הדבר כי באמריקה אומרים ליסד מין מוסד, שמחולליו קוראים לו „אוניברסיטה יהודית“. אבל, ראשית דבר, אין אנחנו יודעים עדיין מה יהיה טיבו של עובר אמריקני זה. עפ"י הרברים שנודעו על אדותיו כמכ"ע לא נוכל להציל דבר ברור. והשנית, לא כל מה שעושים באמריקה אפשר וכדאי לעשות דוגמתו בארצות אחרות, בכל אופן בטוח אני כי האוניברסיטה היהודית אשר תוסד באמריקה — לכשתוסד — לא תהיה דומה כלל לאותה האוניברסיטה שמצייירים להם סופרינו בדמיונם.

יעקב ויטאל.

בארצות המערב.

לה.

בעוד ימים מספר תהיה בחירה בעדת ברלין, כי עתידים הם לבחור בפרנסי הקהלה הראשית. בחירה כזאת בברלין היא אחת לשלש שנים, כי הפרנסים נבחרים לזמן שש שנים, ומדי שלש שנים יוצאים חצים ונבחרים אחרים במקומם, או כי יבחרו היוצאים מחדש לזמן שש שנים. בשנים הקודמות היה הדבר הזה נעשה כמעט בחשאי, ורק מתי מספר שמו אליו לב. אלו המעשים באו כיום הבחירה לבחור בקלפי את אלה הקנדידטים, אשר שמו לפניהם. איו כנופיא קטנה של משפחות מיוחדות נאספה ורשמה את העתידים להבחר ואיש לא כהה בה. כן היה הדבר מתמיד והולך שנים רבות באין מפריע. שלטון הקהלה היה, כמוכן, ליברלי, כלומר כי משכילים מעטים שמו אל לבם, לצרף ולוקק את היהדות ולהתאימה עם צרכי הזמן, וביחוד שקדו על זה, שתמצא היהדות חן בעיני העמים והשרים.

אומה ורשון, חיון שהוא לברו דיו לתת לא רק את ספרותנו כי אם גם את עמנו לצחוק ולחרפה לשכנינו.

ומפני „כשרוננו המהיר“ פשתה בקרבנו השטחיות במדה איומה. והשטחיות היא שהולידה לנו את בעלי ההויה ואת העורנים לדבר שאינם יודעים מה הוא. אחד הנחורים קופץ בפסיעה גסה מן הישיבה אל איו אוניברסיטה בחו"ל, במוחו העברי הוא סוקר ותופס הכל בן-רגע; הוא אוכל את כל „קליפות“ לתיאבון, מבטתי יכולת וחפץ לרדת לעומקו של דבר, וה„קליפות“ מבלבלות את מוחו ומעוררות בקרבו המון חלומות ושיאפות משונות ורחוקות. חלילה לי מבטל את ערך החלומות והשיאפות האידאליות; כי מי יוכל לעמוד לפני קרתם של החיים הפשוטים והגסים, אם לא יחמו במאור של שיאפות אידאליות? וביחוד לנו היהודים, אשר כל ימי חיינו רעים מאד, לנו בודאי ימתיקו החלומות וההויות את מרירות חיינו. אבל יש הויות ויש הויות. יש הויות המביאות את האדם לירי התפעלות והתלהבות; ויש הויות המביאות — את השומע לידי גיחוק. כי חלום שכולו דברים בטלים יחשב תמיד לרעה רבה, ומלבד זאת אי אפשר לשום הויה אידאלית, אם אין ההויה עושה איוו פעולה ממשית להוציא את מחשבתו לפעולות. ובאמת, כל ההוים הגדולים, השואפים באמת ובתמים, לא הסתפקו בשיאפה ובהויה לברו, כי אם עשו ככל יכולתם להביא את שיאפותיהם והויותיהם לידי התגשמות. רק מי שאינו יודע לתת לעצמו דין וחשבון של שיאפותיו, האפשריות הן אם לא, הוא יוצא ידי חובתו בשיאפה בעלמא; ובאמירה או בכתיבה אחת הוא מוציא את כל רוחו ואת כח דמיונו ואת אוצר מליצותיו — ודיו.

ומה הן „הפעולות“ של ההוים שלנו, של אלה האנשים הצעירים שאכלו „קליפות“ רבות עד שהתקלקלה קיבתם? ראשית מעשיהם ואהרית מעשיהם היא לכתוב מאמרים אשר בסם מקבילים הקבלות בין יהודי התחום שמהם יצאו ובין אומות העולם שבתוכן הם יושבים עתה ומתאוננים מפני מה אין היהודים מתנהגים כאוה"ע. וכאן אנחנו רואים את כל שטחיותם ואת כל חוסר יכולתם לשפוט דבר לאשורו ולדמות מלתא למלתא. השכל ההרף והמהיר שלהם אינו תופס כלל, שאינו דומה עם היושב על אדמתו והחיים טבעיים, לעם מפורד ומפורד שחיו תלואים בנס. אפשר לדרוש מן היהודים שישנו ויתקנו מה שבידם לעשות, ואולם אולת רבה היא לדרוש מן היהודים שיעשו מה שתלוי ברצון אחרים. — או יש אשר ההוים שלנו רואים אצל אוה"ע איזה מנהג אשר לפי השקפתם השטחית, ומפני שהדבר חדש בעיניהם, הוא נדמה להם כטוב ויפה עד מאד, והם באים במאמריהם לעורר את היהודים להחזיק במנהג ההוא, אף כי באמת הוא מנהג מקולקל ומזיק מאד, ביחוד לעם ישראל שנינו יושב על אדמתו. — או יש שהם רואים אצל אוה"ע איזה מפעל או מוסד, אשר כשהוא לעצמו הוא טוב ונכון, אבל אי אפשר בשום אופן שיעשו היהודים במתכונתו; ואולם ההוים שלנו אינם בודקים היטב את תכליתו ותכונתו של המפעל ושל המוסד, והם מתחילים, לא לעשות, כי אם להשמיע „עצות“.

בכלל מצטיינים סופרינו להקביל הקבלות במקום שאין כל דמיון בין שתי ההקבלות, הנה, למשל, ההצעה ליסד אוניברסיטה עברית. הנע בעצמך: כל אוה"ע יש להן אוניברסיטאות, ולמה ננרע דוקא אנחנו? ובכן, עת ליסד אוניברסיטה עברית, והנה אמת הדבר כי לכל העמים המתוקנים, שיש להם ארץ וממלכה, יש גם אוניברסיטאות, כמו

ואם נודמן, כי בא איזה איש מפורסם לבית הכנסת ועבורת אלהים בצבור הפיקה רצון ממנו, אז היתה כנסת ישראל צולה ושמחה ולא היה קץ לאשרה הגדול, ומובן מאליו, כי עיקר התקונים היו רק בבית הכנסת ובסדר התפלה, להרחיק ממנו כל דבר החוצץ בין ישראל לעמים, אחינו בארצות המערב היו החלוץ העובר לפני הצבא; בחירות הדת וברוח הליברליסמוס קדמו את כל העמים הנאורים, ואם לא הלכו אלו אחריהם, "לאחד את כל העמים למשפחה אנושית אחת, הנה לא האשם באחינו, אלא כאלו שכנגדם.

בקהלת ברלין נמצאו מתי מספר שרננו אחרי שלטון הקהלה ומעשיו, ובאלה הלא נמצאים ככל הקהלות הגדולות, החסידים והותיקים ביותר נפרדו מן הקהלה הראשית ויסדו להם קהלה בפני עצמה, היא קהלת "עדת ישראל", אשר יסד הרב המנוח הילדסהימר על "טהרת הקדוש", בדמותה ובתבניתה של קהלה ישראלית באשכנז בשנות המאה הי"ז או הי"ד, עם מקוה כשרה, השנחה, יוצרות וסליחות ומעריכות, אין מחסור דבר, הקהלה הוואת, אשר עליה אמר הפרופסור לצרוס פעם אחת בלעני שנון, כי על צד האמת אינה בברלין אלא ברחוב ג'יפפסטראסע, ממציאה לאותם החמשים משפחות האורתודוכסיות די ספוקן: כשרות והשנחה על צד היותר טוב, בעיני האנשים האלה זוהי היהדות—ואשרי העניים בדעת, כי ינחלו מלכות שמים, ואולם בקהלה הגדולה נמצאים רבים, אשר אמנם דבר אין להם עם כשרות והשנחה ועם יוצרות וסליחות ומעריכות, ועם כל זה לא מצאה הנהגת הפרנסים חן בעיניהם.

הנה יארכו הדברים לפרט במה חטאו המנהיגים הליברלים נגד היהדות, ואולם האמת נתנה להאמר, כי בכלל שקדו להמעיט את היהדות ולא להגביר אותה, הם הסתפקו בשלטה בתי כנסיות בשביל העדה הגדולה, המרובה באוכלוסין, אשר כבר בעת ההיא היו בה לערך שמונים אלפים נפש מישראל; רק בית ספר אחד ללמודי הדת היה בעיר, ובעת ההיא לא קבעו עוד מטעם שלטון הממלכה את למודי הדת העברית לחוב בכל בתי הספר, באופן כי רק מבית הספר היחיד הזה יצאה תורה לערך חמשה עשר אלף ילדי ישראל, על הכשרות לא השניחה הקהלה כל עיקר, באמרה: אין לשלטון קהלה ישראלית דבר עם הכשרות, אלא זהו ענין פרטי, אלו הנהיגים לאכול רק בשר כשר יחורו אחרי טבח מוחזק בעיניהם לצדיק וישר וירא שמים, ואם חפצים הם להעמיד לו משגיחים—הרשות בידם.

דבר זה היה, לפי השקפת רבים מן העדה, המעטת דמות היהדות, כנגד זה נמצאו קצת משכילים—רוכס מרז'ף—אשר התלוננו על העדה, כי אינה עושה כלום להרחבת דעת היהדות, להגדיל תורה ולהאדירה, לפנים בישראל החיוקה כל עדה ישיבה ולומדי תורה, ועתה אין הקהלה העשירה והמפוארה נותנת כלום בשביל הצרכים הרוחניים, והעיקר לה הידור החיצוני, בתי הכנסת הבנויים לתפארת, החון והמקהלה ובגדי השרד— כל אלו המתלוננים התאחדו לפני שש שנים לאנודה אחת, להסיר את שלטון הקהלה ולבחור אחר תחתיו, הפצם עלה בידם באופן נעלה מאד, כי ברוב דעות נבחרו הקנדידיטים הקונסרוטיוויים, ואלו שכנגדם, המיוחסים והחשובים, נדחו בכבושה וחרפה.

ואולם תיכף לאחר שנבחרו הפרנסים החדשים, נוכחו כלם לדעת, כי אמנם בתלונתם על שלטון העדה הקדום התאחדו רוב הבוחרים, אבל כדי לעשות איזו פעולה של ממש חסר להפרנסים כל כשרון, עמי הארצות היו כחבריהם שהיו לפניהם, אלא שהראשונים היו לכל הפחות מיוחסים, כלומר אנשי נמוס ודיא, והאחרונים היו אנשים, אשר משפל המדרגה התנשאו להיות לראש, ומטבע אנשים כאלה להתנאות הרבה ולהיות חכמים בעיניהם ולבוזת לכל איש, אשר לא בצל הכסף ישכון, בנוהג שבעולם טוב העשיר בן עשיר מעשיר בן עני, וזלת זה הצטיינו הפרנסים הקודמים לכל הפחות בהשכלה כללית, כי רובם היו מנומסים ומלומדים וידעו לכלכל דבריהם במשפט, רק בבחירות האחרונות נעשה הדבר, כי נכנסו אנשים לשלטון העדה, אשר לא ידעו לדבר בן בשפת הארץ, איני גרמני קנאי בנוגע לשפה הגרמנית, ואולם לא אוכל כחש, כי גם עלי עשה דבר זה רושם לא נעים, לראות איש בור וע"ה, אשר ינמנם בלשונו ואיננו יודע לדבר נכונה, עומד בראש הנהגת עדת ברלין, מטרפולין של גרמניה.

הפרנסים הקונסרוטיוויים היו בכלל מחוסרי מעשה, כי התחכמו הפרנסים שהיו לפנייהם טרם כלה זמנם למלאות משאלות יחיד הקהלה, קצתם צווחו על חסרון כשרות והשנחה, לכן עמדו ותקנו כשרות והשנחה באופן שאין למעלה ממנו, אפילו הכשרות וההשנחה של "עדת ישראל" אינן יכולות לעמוד בפני אלו של הקהלה הראשית, שהרי עשירה היא הקהלה הוואת ולא איכפת לה מירי להוציא בכל שנה אלפים ורבעות לצורך זה, היא העמידה רב מיוחד, אשר שלחה לקרוא לו מדרגם גרמניה המצויינת בחסידות וקצבה לו שכר גדול, להשיג רק על הכשרות; גם שכרה לה שוחטים ומשגיחים ומשגיחים על נבי המשגיחים—אין דבר נעדר, החסידים רננו אחרי המקוה הישנה, כי נמצא בה פסול; תיכף קצבה הקהלה סכום גדול להקים מקוה חדשה בכשרות נמורה, כן בנתה העדה בתי כנסיות ובתי ספר ללמודי הדת, באופן שנהיתה עדת ברלין בשנים מועטות לעדה חסידה וצניעה, ומסופקני אם נמצא, כמה באחת מערי התחום ברוסיה או בגליציה, ולא זו בלבד, אלא שביום אחד קנתה העדה על חשבונה כמה מאות "מזוזות" וזכתה בהן את כל בתי הקהל לכל הרריהם ומרתפיהם ועליותיהם, גם עוה"ב נקנה בכסף, ועדת ברלין היא עשירה ותוכל לקנות לה כמות נפשה, ומי יתחרה עמה בדבר זה?

ובדיות שקדמו הליברלים את הקונסרוטיוויים בכל דבר, לא יכלו אלו האחרונים להראות לכאי עולם, במה חכם גדול, אלו היו אנשי חכמה ומרע, כי אז היו מצמצמים את חכם בהרחבת היהדות ובהפרחת תורתה וחכמתה, גם התורה והחכמה נקנות בכסף, ומה לא יכלה עדה עשירה כזאת לעשות ברוב כספה והכנסותיה המרובות! שנים רבות בקשה לה העדה רב, איש כלכבה, ואולם לא זכתה באיש חכם מצויין בשערים, אלא כמעשה עד היום, לקרוא לאיזה בחורים שלא שמשו כל צרכם, עשתה גם בימים האחרונים, חכמי ישראל מעטים הם, ואלו המעטים יושבים על מקומם ואינם מרוצים לבוא אלינו—באופן כזה התנצל לפני אחד מנמורי קרית, טוב הדבר, אמרתי לו, בדורנו לא נוכה לרב חכם כביר; אבל עדת ברלין היא עשירה, תבחר לה בעשרה נערים מן המובחרים שבעדתנו וחתנם על חשבונה להיות רבנים בישראל ברור הבא, אבל, כאמור, לא ידעו ע"ה ונסי הרוח לעשות דבר של ממש, אלא הכעיסו את יחיד הקהלה באולתם והבליהם, ויהי לפני שלש שנים נאספו רוב העדה ושבו לבחור דוקא בליברלים קיצוניים, כי אמרו: נלכה ונשובה אל מנהיגינו הקודמים כי טוב לנו אז מעתה.

ובאמת שבה הקהלה הברלינית לסדריה הראשונים, ורק שהביאו הליברלים כעת לב חכמה, לעשות רצון כל איש ואיש, אפילו להחסידים והותיקים אין מה להתרעם על שלטון העדה, ובנוגע לצרכים הרוחניים, הנה יש לקוות כי גם לאלו ישים שלטון העדה לב, הן כבר פתחה בשנה שעברה ביבוליותקה עברית, את אשר לא היה בברלין מיום הוסדה, ובכלל נוטים יותר הליברלים לשמוע בעצת חכמים ולמלאות אחרי משאלות לבם, הם אינם חושבים, כי יוצאים הם ידי חובתם ביראת שמים, כאחיהם הקונסרוטיוויים, אם לא שקדו בימים שעברו על קיום היהדות, הנה היה דבר זה או על פי זרם הומן; עכשו שבו להנהות אחרי דעת היהדות, אם לא כלם, לכל הפחות מקצתם, ולרם לב מתנה, באופן אם עמדו על קלקול הדבר, ימהרו לתקנו, ולא יחוסו על רוב הכסף והעמל הדרוש לזה, בשנים האחרונות הסבו הבחירות רעש גדול בקהלתנו, ועוד שנה תמימה לפני יום הבחירה היו אסיפות וכרוזים ומגלות עפות—עכשו הכל שוקט ובוסח, יודעים הקונסרוטיוויים, כי קצרה ידם לעשות, שהרי מעשיהם המכוערים עוד נזכרים ונעשים בעדתנו, והעם הולך ומשתמש מהם והליברלים— די להם בקלקול מתנדיהם, הם יודעים, כי ימי דור אחד יעברו, עד אשר ישכחו בברלין את שלשת ימי ממשלת הקונסרוטיוויים ועד תום הדור הזה אין להם לירוא מפניהם, וכרוז יוצא בחשאי מפה לאוזן; מי הירא וחרד לקיום היהדות הקונסרוטיווית ילך ויבחר לפרנסי העדה דוקא באובלי טרפה ומחללי שבת ולא יבחר בקנאים וחסידים, אשר על פי הרוב אין תוכם ככרם, והעיקר להם השררה והכבוד המדומה.

ש. ב. ד.

השקפה על דברי המדינות.

(המאורע המבהיל בעיר בופאלו. — עניני חינה. — תנאי הברית והשלום. — הסכסוך בין צרפת וטורקיה. — הסכסוך ברומה. — יחוס ממשלת אוסטריה לדבר הזה. — מצב הענינים באונגריה. — הבחירות לוועד המדיני.)

כל העולם שומם על השמיעה הרעה אשר באה מעיר בופאלו אשר בארצות הברית באמריקה. הנשיא מק־קִינלי מת — ולא כמות כל אדם מת. הנשיא התעכב שם בימים האחרונים, לסייר את התערוכה האמריקנית אשר ערכו בעיר הזאת. שם נשא את המשא על דבר ברית המסחר, ודבריו מצאו חן בעיני כל, ופתאום ערבה השמחה: בא איש וישלח יד בנפשו ויור עליו פעמים, ויפצעהו פצעים אנושים וקשים מאד. בראשונה עוד היתה תקוה, כי יחיה הנשיא מחליו זה, ורק המאורע המבהיל כשהוא לעצמו החריד את הלבבות. עוד הפעם היתה יד „אנרכיסט“ בדבר, ולא זו בלבד, אלא שמצאו ידים להשערה, כי לא הוא האחד חרש את הרע, כי אם חברת משחיתים נסכו על מק־קִינלי, ואת טשולגום — זה שם הרוצח — הסיתו לקבל על עצמו את השליחות הזאת. ונס נתפשו חבר אנרכיסטים בידי שוטרי המדינה, והחקירה והדרישה החלה. בינתים מהרו כל מושלי הארצות ושרי המדינות להביע למק־קִינלי, בעודו שוכב על ערש דוי, את צערם על הרע אשר קרהו, ואת שמחתם על כי נפדה מרדת שחת, ואת תקותם ובקשתם, כי בימים לא מרובים יחזק ויקום ממשכבו — ופתאם הנה גדלה הסכנה והנשיא לא יכול לעמוד בפניה. אמנם עניני ארצות הברית נוהגים לא על ידי איש אחד, יהיה מי שיהיה, ונס בעלות ביד המרצחים לספות את נפש מק־קִינלי לא ישנו ממשבע של הממשלה אף נקודה אחת; אבל מק־קִינלי בפני עצמו היה איש מלא כשרונות עצומים ומנהיג כביר ורב העליליה, אשר לו עוז ותעצומות ונס שכל וחכמה להנהיג מדינה גדולה כזאת. אבדה כזאת אין לה תשלומין. עתה מרה נפש העם על הנבלה העשויה, ונס הם, הנוהגים מאז בסבלנות לסבול את כל כתי וכתה באין מפריע, עתידים ללכת מעתה בקרי עם המשחיתים והמחבלים, אשר הנקל להם להשמיר ולאבד אנשים גדולים, רק בכדי להחריד ולהרניז את הלבבות ולתת את חיתם על החיים.

המאורע הזה השכיח כמעט את עניני חינה, אשר אמנם באו הפעם לידי גמר. הנסיך טשון בא לפוטסדם לפיים את הקיסר בלי קידה והשתחוויה, גם נתעכב זמן מה בעיר ברלין ונתקבל בכל מקום בכבוד גדול. בינתים נחתמה ברית השלום בין חינה ובין הממשלות ונגמרו כל הסכסוכים. בשעת נעילה, כאשר נקבעו תנאי השלום בדיוק, צלחה עוד בידי צירי חינה, להמעיט מעט את משא החובות שקבלו על עצמם, כי ראו שהשעה ראויה לכך. צירי הממשלות לא היו בעצה אחת, וכל אחד ואחד השתדל לבטל את כח חברו. ראתה ממשלת חינה את זאת ותשתמש בשעת הכשר עד כמה שאפשר, ונראה הדבר, כי בשעה שבאה על החתום וכרתה אמנה עם הממשלות מסרה מודעה בחשאי, כי לא תקיים את כל דברי הברית והתנאים במלואם. שהרי מי יכריחנה על זה? אם תאמר אחת הממשלות לבוא עליה בעקפיין, תמחה חברתה בידה. ממשלת חינה תחקה בימים הבאים את מעשי ממשלת טורקיה; גם זאת בושחת לא ברוב חילה וכחה, אלא באי-אחדות הממשלות, כי מה שהאחת בונה השניה סותרת, וממשלת טורקיה עומדת מרחוק ושמחה לראות, איך מלאכתה נעשית על ידי אחרים.

ובאמת ריב עתה לממשלת צרפת עם ממשלת טורקיה. ציר צרפת בעיר קונסטנטינופול איים על השולטן לאמר: אם לא ימהר

לעשות את כל הפצו — בדבר חברת בוני החוף בבירת טורקיה — מרה תהיה אחריתו. ואולם השולטן לא קם ולא וע מפניו. השר דילקסי אנוס היה להשלים מה שהחל קונסטנס, ובראותו כי ממשלת טורקיה מסרבת בדבר, החזיר את צירו מקונסטנטינופול, אף רמזו לציר השולטן היושב בפאריז, כי יכבד וישוב לביתו. ואולם גם הפעם לא חרר השולטן ולא נבהל. מה תעשה ממשלת צרפת כעת? תשלח אניות מלחמה לשטמבול? טוב הדבר! הטורקים ישמהו למראה האניות וישתאו על יפין ועל הדרן. אבל האם אומרים הצרפתים לירות בכלי תותח? הלא רבים מבני אירופה יושבים שם, ואיך ידעו כדורי-מות להבדיל בין אירופאים צדיקים ובין טורקים רשעים? אין זה אלא הוללות ושחוק, והשולטן יודע, כי לא יתנו יתר הממשלות את צרפת למתוח עליו דין קשה. לכן הוא שוקט ובוטה ולא יעשה דבר.

עוד סכסוך מדיני קם בעיר רומה. בעיר הזאת נמצא מכבר נעין „הקרש“, אשר יסרוהו דלמטינים קתולים, בומן שהיתה מדינת דלמציה סרה למשמעת הריפובליקה של וויניציה. בבית היה מלון אורחים לעולי רגל, אשר באו לראות את פני האפיפיור. בימים האחרונים שנו מצדקה לצדקה, ובמקום מלון אורחים לעולי רגל עשו את הבית ל„ישיבה“, מקום אשר שם גרו חניכי הכהנים ומצאו בו די ספוקם, כי הון עתק — כמה מיליונים — הקדישו להספקת הבית הזה. כל אותם הימים היו הקרואטים קובלים על הדלמטינים, אשר החזיקו בכית הזה, באמרם, כי לא להם בלבדם ניתן אלא לכל הסלאוויים. ואולם הדלמטינים טענו נגדם: המוציא מחברו עליו הראיה, ולעת עתה היו הם המוחזקים. יהי היום וישלחו הקרואטים שליה ביי"ד אל אחד הכהנים היושבים בבית המקלט לתבוע אותו על עסקי ממונות. הדלמטינים היו נוהרים מלתת דריסת הרגל לאחד הקרואטים, בידעם כי אלו הורשים עליהם רעה ואומרים לפרוץ אל תוך הבית. ואולם כאשר בא שליח ביי"ד, פתחו כמובן את הדלת ויתנוהו לבוא אל ביתם. באותו רגע פרצו אחריו קרואטים בעלי אגרוף ויגרשו את הדלמטינים מן הבית וישבו בו. המנושרים הנישו משפטם אל השופטים, ואלו חרצו משפט, כי אין אדם עושה דין לעצמו, ויצו את הקרואטים המתפרצים, כי יצאו מן הבית ואותו סגרו על מסנן, עד אשר יעיינו בדינם. על זה ערך האפיפיור מחאה, כי תנאי התנתה ממשלת איטליה בשעה שכבשה את רומה מיד האפיפיור, כי לא תתערב בעניני הכנסיה הקתולית בכל רחבי הממלכה, ואם כי לא נעתר האפיפיור לממשלת איטליה ולא הסכים לתנאי השלום הזה, אבל איטליה מצדה נוהרה עד הנה לכלתי הקזות נבחרתו של האב הוקן, ואולם עתה טוענת ממשלת איטליה: אמנם כן, קבלנו על עצמנו לכלתי התערב בעניני הדת, אבל כמה דברים אמורים, אם אין בזה דררא דממונא, אבל בנדון דדן השאלה היא, למי שייך הבית וההון העצים שהקדישו לו. בכנון זה על השופטים לחרוץ משפטם. — בינתים כנס גם ציר אוסטריה-אונגריה בעובי הקורה והשתדל לפני ממשלת איטליה לטובת הקרואטים, ודבר זה לא הפיק רצון לא ממשלת איטליה ולא מכל אורחי יושר וצדק, שהרי נראים הדברים, כי ירי הקנאים הקתולים באמצע, וממשלת אוסטריה-אונגריה נמשכת אחריהם.

ובכלל רואים אנו בימים האחרונים השפעת הקלירקלים באוסטריה ואפילו באונגריה הולכת והזקה. עד הנה נלאו למשוך גם את עם אונגריה ברשתם, ואולם כעת נשתה יד הליברליסמוס גם במדינה הזאת. הקלירקלים הרימו ראש, ועל ידי הבחירות העתידות להיות בארץ הזאת לוועד המדיני חותרים הם להכניס רבים מבני חברתם לוועד הזה ולהגדיל את כחם בעסקי הממשלה. אמנם השר סיל, המנהיג כעת את עניני

השחורה (מכונת הפוטוגראפיה) ויוציאו קול כי הוא בא לתפוש ילדי נוצרים לשחטם. אחרים מיושבי המקום התנפלו עליו ויכווהו בלי חמלה. כשזכו העירה הלך הפוטוגראף אל רופא יהודי כי יתן לו תעודה על המכות אשר הוכה, וכאשר דרש הרופא במחיר התעודה 4 כתרם, כפי הקצוב, או ענה הפוטוגראף: השכר הזה רב יותר מדי, ומה גם כי הנני קרבן אחיך בני דתך. לא — ענה אותו הרופא — קרבן אולת אחיך בני דתך אתה. — למכה"ע "אָדעס ק. גאָו" כתובים ע"ד פדר קבלת תלמידים מחו"ל להאוניברסיטאות באשכנז: "במכה"ע העכירו את השמועה כי באשכנז ישימו מעצורים על דרך הסטודנטים הרוסים החפצים להכנס אל האוניברסיטאות, והדבר הזה הוא שקר מוחלט. בתור תלמיד אוניברסיטה באשכנז, אשר את כל דרכיה הסכנת, יכול אני להודיע נאמנה, כי מלבד הפליטבניקים בעיר שלוטנבורג, אשר שם ירשו כי הבאים יביאו תעודה כי עמדו בנסיון של תחרות (קונקורס) ברוסיה, יתקבלו אל בתי הפוליטבניקים, האינסטיטוטים והאקדמיות באשכנז תלמידים רוסים אחרי הגישם תעודה כי גמרו חוק-למודים של בית ספר בינוני ברוסיה; אל האוניברסיטאות יתקבלו בני חו"ל אחרי הגישם תעודה כי עמדו למבחן של מתנדב לצבא ממדרגה ראשונה. — איוו מתושבי יעליסאוועטגראד השיגו רשיון לכונן מקרא שיעורים ליהודים עפ"י ספרים שנתאשרו ע"י המיניסטרוים והונהגו בכתי עקד לבי"ם למתחילים. הרב טעמקין ואיוו רופאים יהודים וכו' היו נבונים להיות מקוראי השיעורים, ואולם פתאום קבל אחד ממיסדיהם הודעת האינספקטור של בתי הספר לעם כי הוא לא יוכל להרשות ליהודים ביעליסאוועטגראד ליסד לעצמם שיעורים, אחרי כי אין זכר בחוק מן 1901 ע"ד שיעורים מיוחדים ליהודים אשר קוראיהם יהיו יהודים. לפי דעת האינספקטור: כל דבר שלא הותר בפירוש ליהודים, נאסר להם! — באודיסא נתברר משפט אלמנת הקפטן פאָדקאָווינסקי, אשר נאשמה בעון איומים וחרפות כנגד העלמה הארענשטיין. וזה הרבר: העלמה הארענשטיין, מורה בבי"ם באודיסא, שכרה לה מעון קיץ בבית פאדקא-ווינסקאיא, ובעלת הבית חשבה אותה לרוסית. אחרי כן נודע לפאדקאוינסקאיא כי גרת ביתה היא נערה יהודיה, ותגד לה כי לא תוכל לתת לעבריה מעון בביתה ועליה לעזוב את מעונה תיכף ומיד. אולם העלמה לא שתה לב לדברי האשה ותוסף לשבת במעונה. או החליטה בעלת הבית להכריח את הנערה בכל אשר תוכל לעזוב את ביתה; ויום יום בהיות הערב שלחה בה את כלבה הרע ובטרם בקר דפקה בבלתות חדרה במקבת למען העירה ממשנתה, עד כי סוף סוף נאלצה העלמה לעזוב את מעונה. העדים קיטו את דברי האשמה לכל פרטיה והאלפנה פאדקאוינסקאיא נדונה להאסר בכלא לשני שבועות. — בקיוב נתפסו איוו יהודים אשר הספיקו תעודות-אומנים מזויפות ליהודים אשר חפצו לגור בקיוב. עפ"י החוק, כל איש שיש לו תעודת-אומן מעיר אחרת יוכל לשבת בקיוב, אחרי הבחנה ביריעת האומנות, ועם אומנים כאלה אין מדקדקים הרבה בשעת הבחינה. ביום 22 אוגוסט כאשר עמדו למבחן איוו יהודים בבית מועצות האומנים, אז בא פתאם אל הבית ממלא מקום סגן הגוברנטור ויצו את השוטרים להקיף את הבית ולכלותו תת יוצא וכא. אח"כ בקר את תעודות היהודים העומדים למבחן וימצא בהן 12 תעודות מזויפות שנודיפו בידי היהודים שנתפשו בעון זה, איוו תעודות נקנו מידי אומנים שונים ושמותיהם נמחקו ותחתיהם נכתבו שמות אחרים.

מאורעות ומעשים.

ב קונסטנטינופול נפוצה השמועה כי ד"ר הרצל יבוא שנית שמה, להמשיך את המוי"מ ברבר הקונציסיה אשר הבטיחו לתת לו בשביל הבנק הקולוניאלי. — בית המדרש לרבנים בווינא הוציא את חשבונו השנתי, ובו אנו מוצאים כי בשנת 1900 היה מספר התלמידים עשרים וחמשה, והם באו מגליציה, מאונגריה, מביהם וממורביה, ושנים באו מרומיניה; שנים עמדו בנסיון וקבלו את התואר "רב", ואחד עשר מתחנכים להיות מורי-דת. לכלכלת הבית באו 10,000 כתרם מאת הממשלה, 10,000 כתרם מאת קהלת ווינא, 1300 כתרם מאת קהלת פראג, 1000 כתרם מאת קהלת לבוב ועוד. כל אהר מהתלמידים קבל הספקתו מן 400 עד 600 כתרם לשנה, ראש המורים הוא ד"ר א. שווארץ ויתר המורים הם ד"ר ד. מיללער, ד"ר ביכלער, מאיר איש-ש"לום ועוד. — לפני זמן מועט נרפס ספר רב הכמות, "דאס וועזען דעס אנטיסעמיטיזמוס", ומחברו הוא הגראף קודענאווע, קתולי אדוק וחותר מגזע אצילים קדמונים. הגראף מבטל את טענות האנטיסמיטים על היהודים ומוכיח את שקרונם בראיות רבות, ומספר כי בעצמו היה לפנים אנטיסמיט בעיון, ורק החקירה וההגיון הביאוהו לשנות את דעותיו ויעוררהו ללמד זכות על היהודים. — מיפו מודיעים, כי מעטים הם הפותרים אשר באו שמה לקנות אתרונים, וע"כ שלחו בעלי הנגים את אתרוניהם לטריאסטי. — בירושלים החלה עבודת עשית הצנורות להביא מים חיים העירה מן המעיין אשר בקרבת העיר; על ידי המעיין היתה חגיגת התחלת העבודה, אשר כאו אליה כל נכברי הקהלה, ועפ"י מנהג הטורקים נשחטו במקום הזה שני כבשים. — עפ"י החשבון שהוציאה ממשלת אוסטריה, עובדים עתה בצבא אוסטריה 7517 יהודים או 33 יהודים לכל אלף אנשי צבא. מספר היהודים היוצאים לחו"ל, וביחוד מן הצעירים שלא מלאו עוד חובתם לצבא, מתרבה משנה לשנה, וע"כ נגרע מספר אנשי הצבא מן היהודים מ' 1890 עד כדי 11 אנשים לכל אלף. — זומן משפט דרייפוס הולך ומתמעט מספר הפקידים היהודים בצבא צרפת; צעירי ישראל מתרחקים מפקידות בחיל הצבא, ברעתם כי שנואים הם לחבריהם הנוצרים. בשנים הקודמות נכנסו 15—20 יהודים לביה"ם של הצבא בסן-סיר, ובשנה זו בא לעמוד בנסיון רק יהודי אחד. גם בבית הפוליטבניקים, אשר יחנך פקידו צבאות התותח וסוללים, הגישו כל התלמידים היהודים שלא קבלו משרת אינוניור, בקשת פטורין לבלתי היות לפקידו חיל. — בירושלים נפתח סניף להפוסטא הרוסית וה' סולומיאק (יהודי מוכיר בבית הקונסולאט) נמנה למנהלה. — בעיר לאָדו נמצאו 561 בתים; מהם 631 קנין בעלים פראוואץ-סלאוויים, 501 קנין קתולים, 2151 של אשכנזים פרוטסטנטים, 2586 של יהודים. — בשנה הבאה יפתח באודיסא ב"ם מיוחד לאלקטרו-טכניקא, אשר בו יתקבלו תלמידים בלי הברל דת. זמן הלימוד יארך שלש שנים. — שלטון הצבא האנגלי פרסם רשימת המתים במלחמת טרנסוואליה עד כה, והם 778 אפיצירים, 69,932 אנשי צבא; מספר החולים ובעלי טומים אשר הושבו לאנגליה ולא יצלוהו עוד לעבודת הצבא, הוא: 237 אפיצירים וגם 53,000 אנשי צבא. — פוטוגראף נוצרי מעיר פורגוראס, אשר פניו דומים אל פני יהודי, כא במסבי עיר צערנעסמ. להכין תמונות ממראות הטבע, ויהי בראות התושבים את "היהודי" ואת תיבתו

קולטורה כללית ולאומית.

מאת

ד"ר דוד ניימרק.

(סוף *)

הנהגה אם באים אנחנו לדון מתוך ההשקפה הזאת על דבר השאלה, עד כמה יכולים אנחנו לדבר על מציאות קולטורה יהודית-לאומית בזמן הזה, מוכרחים אנחנו להודות, שככלל

(* עיין "הדר" גליון 37.

ולהחיותם על-כרחיה של ההשתוות החיצונית, או מוכן הדבר, שאנו קובעים בזה שינוי קולטורי. ומלבד זאת שמנהגים כאלה סוף סוף יש להם תוכן רוחני, אם גם אנחנו, המועט, אין אנו מודים בסגולתם לזה, הלא גם שינוי חיצוני יש לו ערך גדול, אם גם לא עיקרי בקולטורה, אם טבעו של השינוי הזה יוצא מכלל שאר השינויים החיצוניים בזה, שאיננו עומד להבטל. שאלת אותו שולחן-ערוך, שאלת התיקונים בדת, כלומר תיקונים בהמנהגים הדתיים, אין לה אפוא רשות בפני עצמה העומדת מחוץ להקולטורה, כאשר חפצים חסידים „מתקלטים“ מעבר מזה וכופרים לאומיים מתהדייט מעבר מזה, אך בעל כרחנו עלינו להודות: שהשולחן-ערוך וכל המנהגים הדתיים יש להם חלק גדול בתוכן הקולטורה הלאומית שלנו; למרות אותם בני עליה המעטים המתנשאים על כל הצורות החיצוניות ולמרות כל דרשותיהם התפלות של רבני ארצות המערב בכלל ורבני אשכנז בפרט, שדורשים תלי תלים של חריפות על ההשתתפות הקולטורית את עם הארץ חוץ מאיזה מנהגים דתיים, שאין להם ערך גדול, בעיניהם, לחיי הקולטורה. אין אני מדבר על הלעג המר המונח בזה, שהרבנים האלה, על ידי דרשותיהם חסרות הטעם ממין הזה, משפילים את כבוד עצמם ועושים את עצמם לכהנים באיזו קרן-זווית נשכחה של היכל הקולטורה; אבל האנשים האלה, ככל הבא בטענות ממין הזה, הם תועים או מתעים: ה„חויץ“ הזה הוא עיקרה של הקולטורה, הוא נפשה ונשמתה! התשובה על שאלת מצב עמנו בהקולטורה הכללית בזמן הזה, לפי השקפתנו, זאת היא: גדול חלקו של ישראל בעבודת הקולטורה הכללית בזה, שמשתתף הוא בהעבודה הזאת כמעט עם כל עמי העולם בארצו, בלשונם, בספרותיהם ובכל גלויי-החיים הקולטוריים שלהם. כי בזה גורם עם ישראל להתרבות תוכנה של האחדות היוחסית, להפראת הקולטורה בהתנוונות עשירה רבת הרשמים והסקירות הרוחניים. דמותו הרוחני של ישראל הוא כעין הקואַפֿיצִיאַנס הקולטורי הכללי: אין לך קולטורה בעולם, שלא הוכרחה באיזה מקום ובאיזה זמן לבוא לידי איזו נגיעה, איזה יחס להקולטורה הישראלית. אולם בכל גדלו של עם ישראל בגולה היום בתור גורם קולטורי, בתור בורא תוכנים קולטוריים חדשים בהעבירו את קרני אורה של הקולטורה הכללית על ידי האספקלריא המיוחדת שלו — למרות כל גדולתו זאת, שיש לו גם בזמן הזה, מצב הקולטורי הפנימי שלו רע רע מאד!

ובזה רואים אנו יחס מיוחד בין ערכם של חלקי האומה בתור גורם קולטורי להערך הקולטורי-הלאומי של חיי הפנימיים. יהודי המזרח, אשר ברוב המונים אינם משתתפים כל כך בהחיים הקולטוריים של העמים, אשר בקרבם הם יושבים, חיים במדה ידועה חיים קולטוריים שלמים לעצמם, בעוד שיהודי המערב המשתתפים כמעט בכל גלויי-החיים הקולטוריים של העמים ואשר ערכם בתור גורם קולטורי גדול הוא במדה מרובה מאותו של היהודים המזרחיים חיהם הקולטוריים הפנימיים קרועים לאלף קרעים, עד שכמעט אינם ראוים יותר לשם של כבוד הזה. היהודים המזרחיים מכלישים את השינויים החיצוניים ועל כן עבודתם הקולטורית כלפי חוץ נקלה מאד, בעוד שחיהם הקולטוריים כלפי פנים מתפתחים מתחתם ויש להם גון קולטורי אמתי. לעומת זה אצל יהודי המערב בולטים השינויים הרוחניים המקדמים את התפתחות הקולטורה הכללית, בעוד שחיהם הפנימיים חותם סתירה פנימית עליהם. הם אינם יכולים לא למות

קבוצי היהודים אינם משתתפים בבנין הקולטורה הכללית אלא בתור חלק של העמים, אשר בתוכם הם יושבים, כאשר באמת גם אינם משתתפים בהעבודה הקולטורית אלא באותה המדה, אשר משתתפים בה העמים בני-ארצם. אולם כשם שהעמים בינם לבין עצמם, — למרות כל ההשתוות החיצונית שביניהם, נבדלים זה מזה על ידי רשמים רוחניים דקים, כן גם קבוצי היהודים, למרות כל ההשתוות החיצונית שבינו ובין העם אשר בקרבו הוא יושב, נבדל הוא ממנו — מלבד מה שהוא נבדל על ידי הסימנים החיצוניים שמנו האנתרופולוגים (הסימנים הגופניים האלה, עד כמה שהם עדיין במציאות, הם לכל היותר גורמים במקצת את ההבדל הקולטורי, אבל אינם עצם ההבדל) — גם על ידי קלסתר פניו הרוחנית, ולא עוד אלא שההבדל שביניהם גדול יותר, למרות השתתפותם באקלים, בשפה ובכל צורות החיים החיצוניות, מההבדל שבין שני עמים אחרים, שנבדלים גם בשפה גם באקלים.

במקומות שחיים בני ישראל על פי שולחן ערוך, אין הדבר צריך לראיה מיוחדת, שאוירו של בית ישראל באודיסה, עדי"מ, דומה לאוירו של בית בן-בְּרִית בפארוז יותר מלאותו שבכית שכנו שאינו בן-בְּרִית. וההשתוות הזאת אינה חיצונית כי אם פנימית, רוחנית, עמוקה; נוגעת היא לכל גלויי-החיים בעצם מהותם, בחלקם היותר מחרנש: בחיי המחשבה והרוח! אבל לו גם חדלה ממשלת אותו שולחן-ערוך לכל פרטיו ולא נשאר לישראל אלא עיקר דתי אחד המבדיל בינו ובין העמים, גם אז יש בהעיקר האחד הזה כדי להבדיל בינו ובין עם הארץ עולם-מלא. כי מלבד זה, שהעיקר האחד הוא יאסור עליו גם להבא תערובת בשר ודם בהעמים האחרים ויכריח אותו להחזיק לעצמו קהלה מיוחדת, בית-תפלה מיוחד, כהני דת מיוחדים, בית-הקברות מיוחד, וכל אותם הענינים אשר במ תלויים חיי-נשמתו של ההמון הגדול ואשר יש להם השפעה חזקה גם על החיים הרוחניים של היחידים המעטים המתנשאים בכלל על כל חיצוניות—גם מלבד זה הלא גדול כחו של עיקר דתי אחד לשנות את קלסתר פניו הרוחנית של איזה עם יותר מכמה וכמה צורות-חיים חיצוניות!

מתוך האמור כבר נראה, להיכן הלך-רעיון שלנו בענין הזה נוטה: להשאלה על דבר ערך המנהגים הדתיים למצבו הקולטורי של ישראל בזמן הזה.

ראיתי רבים, שכאו לתוך נבולה של השאלה הזאת, ונטו להשקפה, שאין צריך לערוב את השאלות האלה זו בזו. אכן, לפי האמור, נלוי הוא שלא אך שאי אפשר להבליע את השאלה הזאת בחקרנו ע"ד מצבו הקולטורי של העם היהודי, אלא גם שהשאלה הזאת היא כמעט הראשונה הדורשת ביאור שלם ומלא, ממה נפשך: אם שהמנהגים הדתיים, אשר באמת הם רמו מסוגל לאיזה רעיון חשוב, יוצאים מכלל הצורות החיצוניות, שדרבן להכשל בהשתוות הקולטורית של העמים המשתתפים, והמה רשמים נכרים בקלסתר פניו הרוחנית של העם; או שדנים אנחנו על מנהגים, אשר באמת אינם מסוגלים להיות רמו לאיזה רעיון חשוב. אמנם אומרים אנחנו על מנהגים כאלה, שאינם מסוגלים להיות סימנים לשינויים קולטוריים, ואולם טעם הדבר הוא אך מפני שסופם להיות בטלים בהשתוות החיצונית שהיא טבעית לעמים משותפים בעבודת הקולטורה הכללית. אבל אם באים אנחנו לחנוט את המנהגים האלה

יאמרו מה שיאמרו על אספות הרבנים שהיו בשנות הארבעים למאה שעברה, האספות האלה היה בהן כדי לכנות את בית ישראל על יסוד נאמן. כמובן אין אני מודה בכח איוו אספה של רבנים לבטל חקי התורה המסורה בעד כל ישראל. להפך, בכל היותי חוק מהאורתודוקסיה, מוכרח אני להודות שהיא היא באת-כח היהדות התלמודית שמשלה במשך אלפים שנה. אבל בשביל אותם היהודים, שאי-אפשר להם להודות בכח המחיב של היהדות המסורה לכל דיניה ומנהגיה, היו אספות הרבנים הנזכרות דבר שהזמן הזה צריך לו במאד מאד: תעודתם ההיסטורית של האספות האלה היתה, לשמור את קדושת מושג „החקה” בישראל. ולו מלאו האספות של שנות הארבעים (ואח”כ הסינוניות של שנות השישים והשבעים) את תפקידן, כי אז לא היה החזיון המעציב הזה לנגד עינינו, שיחודי פרוסיה העומדים על מדרגה קולטורית נבונה, שגדול ערכם בתור נורם בורא תוכנים קולטוריים חדשים, שהיהודים האלה היושבים בקרב עם משוכב ומהולל ביראת החקה שלו—יבחרו במצב פרוץ כזה, שכל יחיד יבעוט ברגליו בחקים מקובלים על הצבור בתור כלל, תחת לבטל את החקים, שאין רוב הצבור יכול לעמוד בהם ולקבוע במסמרות את המעשים הנשארים, אשר רוב הצבור נוהר בהם. הלא אין הדבר צריך להאמר, שבכנינים כאלה אין תוכנו של החוק מכריע את כף ערכו המוסרי, אלא מה שהוא חוק בכלל. מי שמודה באיזה חוק בתור חבר הכלל, אז החוק הזה מחייב אותו חיוב מוסרי נמור גם ברשות היחיד שלו, אם כי תוכנו של החוק הזה כשהוא לעצמו אין לו ערך מוסרי מוחלט. — הקהלות הריפורמיות, שהן כעין תולדות אספות הרבנים הנזכרות, אם שוכח אני רגע אחד את פיוזתם והשפלת עצמם שהראו הרבנים ההם בכיטול יום השבת (כלומר בדחתם אותו ליום הראשון בשבוע),—באמת טובות הן בזה מן הקהלות „הנאורות”, אשר זה עתה דברתי בהן. הקהלות הריפורמיות, ביחוד אותן שבאמריקה שלא חללו עדיין את השבת בפרהסיא, יש להן זכות הקיום על ידי אמתם הפנימית. הן מבטלות אותם החקים שאינן יכולות לעמוד בהם, כלומר שאינן מודות בכח חיובם, כדי שלא להרבות את הנזק המוסרי היוצא מפריקת עול מקובל ובעיטה בחקים שיש להם יפוי-כח של תקנות הצבור, ומלבד זאת גדול ערכן של הקהלות הריפורמיות שהן ממעטות את השינויים החיצוניים שבין ישראל ועמי הקולטורה שהוא יושב בקרבם, מרוממות את החיים הקולטוריים למדרגה נבונה, נותנת להם תוכן יותר רוחני ומעשירות אותם בצבעים חדשים ובנלוויי-חיים חדשים, מעודנים ומפונקים.

זכות קיום בתוך ישראל יש אפוא, לפי ההשקפה הזאת, אם לאורתודוקסיה נמורה ואם לקהלה ריפורמית. האורתודוקסיה, אם כי בהחזיקה בשינויים חיצוניים אין בידה להפריא את החיים הקולטוריים הכלליים בנוונים רוחניים חדשים במדה מרובה כלפי חוץ, הלא יש לה היתרון שקולטורה שלמה ואמתית היא (אם אמתית היא) כלפי פנים, והריפורמה, אם אינה פורצת נדר ונוהרה היא להתאים את המדרש והמעשה, אם המעטת החקים היא אמצעי, בכדי להחזיק את יראת החקה בקדושתה בעיני העם, או עולה היא על האורתודוקסיה בזה, מפני שמאחדת היא בקרבה את האמת הפנימית והפראת הקולטורה בתוכן רוחני, בעוד שהקהלות „הנאורות” סתם, כלומר אותן, אשר בתקנותיהן מודות הן בהיהדות המסורה, אם גם רק על ידי שתיקתן, בעוד שבפועל פורקות הן את עולה, אין להן זכות קיום, כי אם אמנם חברה משתתפים במדה מרובה בהחיים הקולטוריים הכלליים ועוזרים

מיתה לאומית ולהיות למרכז קולטורי אחד את עמי הארצות וגם אינם יכולים לחיות חיים לאומיים בפני עצמם, מפני שבקיר הדבר אינם חפצים בהחיים האלה, למרות כל הפלפולים והכרכורים שברשותיהם של כהני קדושה וכהני חולין שלהם. והחזיון המעציב הזה לא ישנתה במהרה. יהודי המזרח בקבלם מעט מעט את השכלת המערב, מקבלים הם גם את הסתירות שבחיים. ואם גם ננית, שיחודי המזרח יקבלו את ההשכלה ויחזיקו עם זה ביחד את תורת אבותיהם בידיהם—כי אז תצא מהם אך מהדרה חדשה של האורתודוקסיה שבמערב. האורתודוקסיה הזאת, לפי ההשקפה השטחית, משתתפת היא במדה מרובה בעבודת הקולטורה הכללית ועם זה שומרת היא את החיים הלאומיים של היהדות. אכן באמת אין הדבר הזה בלתי אם למראה עינים. באמתו של דבר, האורתודוקסיה הזאת מלאה סתירה וחנופה; חנופה כלפי חוץ אם אומרת היא להשתתף בהחיים הקולטוריים של העמים, בעוד שמחזיקים הם במנהגים חיצוניים המונעים אותם לעשות כדבריהם, וסתירה כלפי פנים, שנותנים בעצמם כבלים על ידיהם ורגליהם ושואפים לחירות ולהשתתפות קולטורית. ואין הדבר צריך להאמר, שיחודי המערב „ההולכים באמצע”, כעין רוב היהודים בצפון גרמניה ובמערב אוסטריה, אינם טובים בזה מהאורתודוקסים: על היהודים האלה יכולים אנו לאמר שהם ממבלי היהדות. הם אינם רוצים לתקן את הדת, אדרבה, הדת עומדת בתקפה לכל דיניה ופרטיה, לכל מנהגיה, דקדוקיה ודקדוקי דקדוקיה. היהדות האפיציאלית מודה בכל השיע ונושאי כליו, אבל איש כל הישר בעיניו יעשה, אדם מישראל יכול לעשות ככל הטוב בעיניו ולהיות, עדימ, לראש עדה דתית, אשר, לפי תקנותיה, מודה היא בהיהדות המסורה ומנהגיה. המצב הזה הוא מצב מוסרי פרוץ, טובה בעיני האורתודוקסיה בכל סתירותיה וחנופותיה מן החנופה הגאותנית הזאת. היהודים האלה פרוצים לשמצה בקמיהם, בכל משך הגלות הארוכה לא היתה היהדות במצב שפל זה, כמו שהיא עתה בצפונה של גרמניה ובמערב אוסטריה. אם רוצים אנו לתאר את המצב המוסרי של יהודים כאלה, שאינם רוצים לתקן את הדת שבכתב, בעוד שבוועטים הם בה, ובעזות מצה שאין כמיה בכל הנוים אומרים הם לעמוד בראש היהדות כמנהיגים ופרנסים—אז אין לנו אלא פתגם התלמוד הנודע: „עבדא בהפקירא נחא ליה”. כי באמת אין את אלא אפקירותא לתיאבון, לקבל על עצמו עול חקים בכונה גלויה כדי לפרוק אותו בפרהסיא ובשאת נפש. בנוגע למערב אוסטריה מתבאר לנו החזיון הזה במקצת מתוך מצב הענינים בהמדינה רבת הלאומים הזאת, שמושג החקה נתרופף בה עיי ההתחרות הלאומית המוצצת את לשרי חיתה של המדינה הזאת. אכן זר הוא החזיון הזה בקרב יהודי פרוסיה. הפרוסים מחייבים בזה את היהודים במדה גדולה מאד. גם אותם הדורשים את אופיו של עם פרוסיה לגנאי על נאותותם והשוביניסמוס הנפרו שלהם, הלא מודים שגדול כחם בקבלת עול החקים שקבלו מאת אבותיהם והודו בהם או שקבעו להם לעצמם. יראת החקה („אכטונג פֶאָר דעם געזעטיגן”), שקבעה קאנט לעמוד התוך של המוסריות בכלל, היא אחת הסגולות היותר משוכחות של עם פרוסיה. ומה גדול הוא חלול השם, חלול האידיאל המוסרי, אם רוב יהודי פרוסיה מקבלים בתקנות העדה שלהם (בסתם או בפירוש) את חקי היהדות המסורה, מודים בה ובכל מנהגיה, בכונה גלויה, לבעוט בהחקים האלה, לפרוק את עולם ולהשליכם אחרי גיוס!

זכמה בקרב החושבים והיוצרים. כל אחד מעדת הנבחרים האלה הוא באמת עולם מלא בפני עצמו. ולא רק שני אמנים-יוצרים רחוקים ושונים זה מזה בכל הנוגע לאפני יצירתם הרוחנית, כי אם גם כל אחד ואחד מהם, כשהוא לעצמו, בריאה חדשה הוא בכל יום ובכל שעה. ועל המבקר האמתי לעמוד על כל השנויים הדקים האלה, ולמצוא בהם את חוט העצמיות המבריא את כלם.

במלכות היצירה הפואיטית אין יסודות מוצקים. פה הכל נוזל ושוטף, הכל הולך ומשתנה, הולך ונרדל ומתפתח, צומח ונובל, נובל וצומח, בממשלת האומנות היפה אין נקודה קבועה. פה הכל מתנועע, וכל רגע מלא חליפות ותמורות, עליות וירידות, זריחות ושקיעות. לא מצאנו עוד את חקיו הקבועים של העולם המרפרף הזה. אותו ניוטון של תכונת שמי השירה והרמיון עוד לא נולד. על כן כל אחד מן המבקרים, הנאמן לתעודתו, מבקש למצוא בעצמו את חקי-הכובד, המשיכה והרחיפה של העולם הזה.

מה היא נפרית ומה הוא מלח. מה נחלת ומה אבן-שוהם, בזה אין חילוקי דעות בין החוקרים. אבל מי מן המבקרים יש בידו להראות ולהוכיח במופתים ונסיונות מכריחים כי ביצירה זו יש אומנות ומה מדרתה ומדרגתה, ובוזו — אין כל אומנות. פה הכל תלוי בטעם, בהרשעה, בהרגל, בחינוך טעם-היופי, במדרגת השלמות של האדם, במדת ההשפעה של הסביבה, בתכונת נפשו ורוחו של הנהנה.

הוקר-הטבע, בשעה שהוא עובד עבודתו, איננו ירא כלל שמא יקלקל את טבע החומר שהוא מטפל בו על ידי משפטו אשר הוא מוציא עליו. לשבט או לחסד.

לבו לא יחרד פן תתנאה השושנה יותר מדי אם ירבה לה תהלה, או פן יתעצב ויעלב היתוש המסכן אם יעמיד אותו בספרו על מדרגה נמוכה בסולם ההתפתחות.

לא כן המבקר. משפטו יכול להכריע וגם להשפיע על המבוקר לטוב או לרע. המבקר יש לו עסק עם נפש-יוצר חיה ומרגישה בכל עצביה הדקים. המבקר איננו יכול וגם איננו רשאי להתיחס אל המבוקר, יהיה מי שיהיה, באותו שוויון-הנפש, באותה קרירות-הרוח שהחוקר מתיחס אל החומר המת או אל העצם החי שהוא עושה בו את נסיונותיו.

יש שדעותיו ורגשותיו של המבוקר אהובות או שנאות להמבקר, ואז חושב לו המבקר להוכיח מוסרית ללחום נגדן או להגן עליהן בכל חוקף נטיותיו. אז לוחם הוא נגדן או מגן עליהן, גם שלא מדעתו ושלא במתכוין. קשה להמבקר להביע חפשי וישר את משפטו, מבלי שישתמש בפרחי מליצות, כאשר יעשה זאת הוקר-הטבע, יען כי המבקר יודע שהמשוררים, אשר את פרי יצירתם הוא מבקר, נוחים להעלב גם לרגלי הרמיזה היותר דקה המבונה כעין הטחה כלפי כשרונם, אם גם יבליעה בין השיטים. כל יוצר ויוצר מפריז בלבו על מדת כחותיו, כשרונותיו ויתרונותיו. וכל מבקר שי-אינו בעדס הוא נגדס, וכל המראה באצבע על אחד מחסרונותיהם ופגמיותיהם, הרי הוא בעיניהם כמורד במלכות.

המבקר שואף על פי טבעו, ככל חוקר, אל גילוי האמת, והוא מתאמץ בכל כחותיו לקרוע את הצעיף אשר יכסה את פניה. אבל יחד עם זה יודע המבקר, החפץ בהתפתחותו המלאה והרחבה של כל כשרון אמתי, כי האמת אשר הוא שואף להביעה בטירתה, מוקת לפעמים קרובות ליצירת האמנים החיים. השאור של כל יצירה רוחנית היא אונאת עצמו של האמן ודמיונו המפריו על מדת יכלתו.

הם לברוא תוכן רוחני חדש — יצא שנים בההפסד המוסרי הכרוך בפריקת העול והפרת החוק.

פרקים בבקרת.

(השקפות ספרותיות)

מאת ר. ברדינין.

I.

מיום אשר עלה כנורלי להיות מבקר, הנני מקנא בחלקם של חוקרי-הטבע. חוקרי הטבע יש להם, לכל הפחות, עסק עם דוממים, צמחים וגופים, אשר סגולותיהם ניתנו להקקר בעזרת בחינות ונסיונות, בעזרת מכשירים וכלים ידועים ומדויקים.

עוד זאת: הוקר-הטבע איננו עומד בשום יחס של קרבה אל העצם שהוא מבקש לדעת את חקיו הפנימיים והנצחיים, את מהותו והרכבתו. על כן לא ירניש כל צורך לבקש סליחה גם מאת השושנה היותר יפה והיותר עדינה בשעה שהוא מנתח וחרר בשכינו אל בדי נועה. אל המקומות היותר צנועים שבה.

מעולם לא ראינו חוקר, גם אם רגיל הוא בתור איש בנמוסים דקים, שיתפלל אל התבצלת שהוא בודק ומנלה את סוד צדעיה וריחה הנעים: יהי רצון מלפניך, מלכת-הבשמים, שלא תבושי ולא תקלמי במשפטי הקשה שאני חורץ עליך. וגם התבצלת בעצמה איננה נוחה להעלב, ואם גם ישמיע לה החוקר את שלשלת יחוסה, כי על משפחת הבצלים תחשב, לא יחורו פניה, לא תוריד ראשה ולא תהיה, חלילה, נזופה. ואם יאמר הרופא אל החולה, יהיה מי שיהיה, שהוא ממשמש בגופו: ריאתך מקולקלה והיא צריכה תיקון, או: תכלול בעינך ועלי להרחיקו על ידי נתוח, לא יחשוד החולה את יועצו בקנאה, בשנאה או בנטיה ל-בטול הישי.

לא כן חלקו של המבקר.

כלים, מכשירים, קני-מדה ומאזני משקל מן המוכן, כאלה של חוקרי הטבע הנעשים לאלפים בבתי-מלאכה, אין לנו המבקרים; ומי מאתנו שיש לו כאלה במוזמנים, הרי הוא חוטא אל נפש היוצר והמשורר שהוא מבקר. טבע עבודתנו מחייב אותנו המבקרים להשתמש במאזנים ומאזנים, במדה ומדה. עלינו להמציא בכל פעם ופעם כלים שונים וחדשים, למען נוכל לבחון על ידם כראוי את מהות הכשרון הספרותי, את טיבה של היצירה הפואיטית שאנו מטפלים בהם.

קרני-המישוש של הבקרת — אם הורשה לומר כן — כמה שיהיו דקים וחדים, נסים הם יותר מדי כבואם לחדור אל סתרי היצירה הפואיטית ומחבואיה. הזוכית-המנדלת של החוקר שתומת-עין היא לנבי המיקרוסקופ הדרוש להמבקר להזדיין בו כבואו להתבונן אל הרקמה הדקה שבדקות של קודי רמיון המשורר.

חקי הנשימה, העיכול וחילוף היסודות דומים בכל בני אדם. גופו של מלך-החיות וגופו של עבד-הרוח עושים וממלאים את תפקידם, נושמים, מתפתחים, חולים וגועים על פי אותם החקים עצמם השווים לשניהם. אולם דעותיהם ורגשותיהם של בני האדם אינן שוות, ואם שונות ומשונות הן בקרב בני-חמותה מצויים ושכיחים, על אחת כמה

מִזֵּי הַנֶּר עַל רֹאשׁ הַנֶּסֶם
הַשָּׁח; הַנֶּע מַעַת אֶל עַת
גַּם קָרַן עוֹר פְּנִימוֹ.

וְהַחֲזוֹן בָּא. הַחֲזוֹן שָׂרָה
הַעוֹזְרִים נְשָׂאוֹ קוֹלָם;
הַנִּבְּאֵי שָׂרָה, וְהַנִּבְּקָר שָׂרָה,
אֲחֵרֵיהֶם כָּל הַ"עוֹלָם":

"שִׁרְיָה — רִרְיָה וּבֵימֵי -- בָּם -- בָּם!"
כָּל חַיִּט וְרִצְעָן בְּאֶשֶׁר הוּא שָׂם,
אֲפִילוֹ הֶרְבֵּי מִמַּטֶּעִם.

וְעַם סִפְרֵי תוֹרָה הִנֵּה קָהָל
הַבְּהֻנִּים וְהַלְוִיִּם,
וּבְכִתְנֹת שֵׁשׁ וּבְכִתְנֹת זָוָה,
וּגְנָנִים מֵאֵד מִפְּלִיאִים
וְעַל עֲמֻדוֹת כֶּסֶף וְעֲמֻדוֹת זָוָה
בְּצִלְצָל עָלוּ, בְּצִלְצָל עוֹ
יָרִיעוּ הָרְמוֹנִים.

הַנּוֹשְׂאִים הוֹלְכִים חֶרֶשׁ, לְאִטִּי
מִפְּלִיגִים בְּזֶרְמֵי אָדָם,
וְאֶחָיו בָּם וְנִשְׁקוּ בָחֵם
לְסִפְרֵי תוֹרָה בִּינְדָם:
— "וְרִאֲיָתֶם חַיִּים שְׁנֵה זֹו!"
— "גַּם אִתֶּם שְׁלוֹם רַב חֲזוֹ!"
אִף קוֹל הַבְּתוּלוֹת עָלָה.

הֵן עוֹמְדוֹת צְפוּפוֹת זֹו אֶל זֹו,
הַבְּרִיּוֹת אֶל הַנְּאוֹת,
עַל עֲמוּד שָׁח, עַל סִפְסָל נֶע,
וְהַבִּיט אֵד בֵּן פְּלִאוֹת:
עֵינַיִם כְּחֻלוֹת, עֵינֵי-שְׁחוֹר,
וּבְעֵינֵי הָאֶפֶר, רַבּוֹת אוֹר,
וְלַחֵי — תַּפּוּחַ רִעָנָה.

וְהַבִּיט מֵלֵא אוֹר וְחֵם
נִגִּיל וְשִׁחּוֹק וְרִנָּנִים:
זֶה שָׁח, זֶה שָׂרָה, זֶה מִכָּה: הֵם!
וְצִהָלִים כָּל-פְּנִימִים.
וְהַחֲזוֹן שָׂרָה הַחֲזוֹן בָּא:
"הוֹי, עוֹזֵר בְּלִים הוֹשִׁיעָה נָא!"
וְהָעַם הַמְּבֻכָּם עָנָה.

הַיִּידְבְּרָנָה. שְׂאוֹל מִשְׁרַנִּיחֻבְסָקִי.

וּמָה כִּבְדָה מְלֹאכֶת הַבְּקֵרֶת הָאֲמִתִּית! עֲלֶיהָ לַחֲבֵר שְׁנֵי הַפְּכִים
בְּנוֹשָׂא אֶחָד. הַמְּבַקֵּר, הַרְאוֹי לְשֵׁם זֶה, צָרִיךְ לִהְיוֹת מִצַּד אֶחָד בְּעַל הַרְגֵּשָׁה
דְּקָה וְחֻזָּה וּמְשׁוֹרֵר בְּעֲצָמוֹ, כִּי לֹא בְּעוֹזֵר כְּלָלִים הַנְּדֻסִים וְלֹא בְּעוֹזֵרֶם
שֶׁל חֲקֵי הַהֲגִיוֹן הַיִּבֵּשׁ וְהַקָּר מִנְּתַח הוּא אֶת פְּרֵי הַדְּמִיוֹן הַחֵי, כִּי אִם
בְּעוֹזֵר תְּכוֹנָתוֹ הַפּוֹאִיטִית הַמְּכַשֶּׁרֶת אוֹתוֹ לְסַפּוֹן אִךְ קִרְבוֹ אֶת כָּל הַנוֹעֵם
וְהַהוֹד הָעֲלִיּוֹן הַשְּׂפוּכִים עַל פְּנֵי כָּל יְצִירָה רֹחֲנִית וּמְלֹאכֶת מַחֲשַׁבְתָּה,
וְגַם לַהֲתַנְנֵד אֶל כָּל בִּיעוּר, אֶל כָּל שְׂרֻטֵיט גַּם, אֶל כָּל מְלֹאכֶת אֱלִיל
וּמִקְסָס־כּוֹב.

אוֹלָם מִצַּד הַשְּׁנֵי: הָאֲמֵן שְׂאִין לוֹ כְּשֶׁרוֹן הַנְּתוּחַ הַדֵּק וּסְנוּלַת
הָאוֹבִיִּקְטִיבִּיּוֹת בְּמִדָּה יְדוּעָה-מְבַקֵּר רַע הוּא עַד מְאֹד. כָּל אֲמֵן חוֹשֵׁב: אֱלוֹ
נִיתָן הַחוֹמֵר אֲשֶׁר בִּידֵי חֲבֵרֵי לִידֵי אֲנִי, הִיִּיתִי יוֹצֵרוֹ כִּךְ וְכִךְ. וְאַחֲרֵי אֲשֶׁר
חֲבֵרוֹ יֵצֵר אֶת הַחוֹמֵר בְּאוֹפֵן אַחֵר — בּוֹרְאֵי הַשְּׁחִיתוֹ וְקַלְקָלוֹ.

כָּל אֲמֵן מְלֹא כָּל כִּךְ מְרוּחַ יְצִירָתוֹ, עַד כִּי לֹא יִשְׂאֵר מְקוֹם פְּנוֹי
כִּלְבּוֹ לַהֲרַגְשֵׁת יְצִירוֹתֵיהֶם שֶׁל אַחֲרֵימֵם. אוֹלָם הַמְּבַקֵּר הָאֲמִתִּי צָרִיךְ לְשַׁפּוּט
כָּל יְצִירָה וְיְצִירָה עַל פִּי מוֹנֵי הַפּוֹאִיטִי הַמִּיּוּחָד שֶׁל יוֹצְרוֹ, עַל פִּי תְּכוֹנָתוֹ
הַמִּיּוּחָדָת וּמַהוֹתוֹ הַפְּנִימִית. הַמְּבַקֵּר, בְּמוֹבֵן הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַמְּלָה הַזֹּאת, צָרִיךְ
לִהְיוֹת מְסוּגֵל לִיהֲגוֹת מְכַל הַיְצִירוֹת הַיּוֹפֹת, אִם גַּם רַחֲיוּקוֹת הֵן זֹו מוֹזֵ
וְנִרְאוֹת כְּאִלוֹ סוֹתֵרוֹת וּמְכַחֲשׁוֹת זֹו אֶת זֹו, לַחֹשׁ וְלַהֲבִין אֶת
הַעֲצָמִיּוֹת הַמִּיּוּחָדָה שֶׁל כָּל אֲמֵן וְאֵת הַמַּעֲלּוֹת וְהַחֲסֻרוֹת הַנוֹבְעִים מִמֶּנָּה.
וְאִם בְּכָל סִפְרוֹת וּסְפִירוֹת קֶשֶׁה לִהְיוֹת מְבַקֵּר נֶאֱמַר לַתְּעוֹדָתוֹ וּמְכִיר
אֶת חוֹבוֹ כְּרֹאוֹי, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה בְּסִפְרוֹתָנוֹ אֲנִי, אֲשֶׁר סוֹפְרִיהָ הוֹרְגָלוֹ
יָמִים רַבִּים לֹלֵא בְּקֵרֶת, בְּמוֹבְנָה הַצְּרוּף, וְאֲשֶׁר תִּנְאֵי הַתַּפְתַּחְתוֹתָה וְקִיּוּמָה
מְכַבִּידִים אֶת הָעֹבְדָה עַד הַמְּבַקֵּר שְׂאִינָנוּ נִנְרֵר אַחֲרֵי הַרְעוֹת וְהַהֲשַׁקְפוֹת
הַשּׁוֹלְטוֹת בְּשׁוֹק אוֹ בְּכַנּוּפוֹת יְדוּעוֹת.

הַקְּפּוֹת.

וּבְבֵית הַמְּדַרְשׁ רַב הַדְּחָק,
הַחֵם מָה רַב וְהַנְּהַרָה,
וּמְלֵא הוּא מִפְּהָ אֶל-פִּהָ,
וּמְלֵאָה הַעֲוָרָה,
וְהַשְּׂאוֹן הוֹלֵךְ הַלֵּךְ וְרַב;
בְּנִעַר גְּדַחַק וְזֶמֶן-שָׁב,
לֹא נִקְּה גַּם הַ"מְּזוּרָח".

וּפְלִגֵי אוֹר וְשִׁפְכִים עַל
כָּל-עֵוִית וְעַל כָּל-פְּנָה
מִפְּנֵם-נִיר, מִמְּנוֹרֶת-בְּדִיל,
מִתּוֹךְ חֶסֶף שֶׁל-טִינָא.
וְקוֹל אוֹמֵר: "קוֹם הַחֲזוֹן, קָרָא!"
וְגוֹדֵד הַנְּעֵרִים הִנֵּה בָּא —
יְהוּדִים קְטָנִים, נְאִים!

הֵם הוֹלְכִים חֶרֶשׁ, הוֹלְכִים לְאִטִּי —
הַחֲלוּצִים הָרֵאשׁוֹנִים;
בְּיַדֵּיהֶם דְּגָלִים, גַּם וְגַם
וְתַפּוּחֵי הָאֲדָמוֹנִים.

הַיִּים וְהַהָרִים.

ובקעות עמוקות. אנחנו שוחים, שטים, עפים במרחב, בעוד אשר אתם צועדים בכבודות, ועיניכם נשואות אל כפות רגליכם.

מדרי תרדו הלא תרדו לאבני בור, אל הבקעות השחורות, החשכות והלחות כבארות, הרים סביב לכם, מבדילים ביניכם ובין העולם, מכסים מעיניכם את כל הנעשה מסביב, חותמים בעבכם בעד הסערות המתחוללות עליהם לבל תראו ולבל תשמעו.

עתה יכולים המטפסים הנלהבים והקנאים לחדל מנאץ את הים ולאמר די להעריץ ולהלל את ההר, כי אמנם יש יסוד להתלהבותם ולתהלתם.

יכן — הם משיבים — אנו צועדים בכבודות, בין אלפי מכשולים בין אלפי סכנות. עבודתנו קשה ויגיעתנו נשנבה לפעמים מכח אנוש. אנו תועים בערפל, רגלינו תמערנה על האזוב, אנו פוצעים את ידינו ואת ברכינו על חרודי האבנים. השלג והקרח מעוררים את עינינו, להט השמש יוקד בנו — אך אנו אוהבים את העמל הזה, אנו עולים מעלה מעלה בתוך הסכנות האלה. הדבר אשר אנו משיגים בדרך זה, אנו משיגים על ידי יגיעתנו, על ידי עקשותנו ואומץ רוחנו, על ידי כח הרצון האיתן אשר בנו. ומה אנו משיגים? אנו משיגים את היכלת לעלות בלי הפוגות, הלך ועלה, עד המקום אשר משם אין לעלות עוד. בכל רגע אנו רואים: ארץ אחרת, צמחים אחרים, אבנים אחרות. אנו רואים את עדרי הבקר והצאן העולים מן העמקים, אנו שומעים את צלצלי הפעמונים. ממרחק למרחק, איש שנברא בצלם כמונו, שולח את ראשו מתוך אהלו, אנו מקדימים לו שלום והוא מחזיר לנו שלום. הננו כעינינו כבן-צבא שפגש את חברו. שם, בגבהי מרומים, עוד כלנו בני אדם, חברים. משם ומעלה דאות חיות שלא מן הישוב. למעלה משם הצומח האהוב לנו, הצומח שהוא עמית לחי, פוסק גם הוא — בשלטון של האבן, שלטון מוחלט ונורא, ושם גם הקרח נהפך לאבן. לקץ הנה עלינו בראש ההר, כמו על ידי מנע יד-קוסם תסור ממנו היגיעה והליאות, וכל הרקיע הוא זך, הננו מתענגים כמוכם על המרחב, על המרחב האתרי, וגם שם יש ים. והוא גדול פימכם אתם, וגם בו נבעות עושות אורה ובקעות צוללות בעלטה, וגם בו נלים, והגלים הולכים וקרבים אלינו.

הנה הדבר אשר אנו הולכים לתור ולחפש על ההרים. ואם חושבים אתם כי אין אנחנו מביאים עמנו גם אנו את תרומת אומץ נפשנו ואת מתנת עוז רוחנו לנתיבות החיים והעבודה?

דברי בעלי ההר ודברי בעלי הים דברי מי שומעים? ואם לא נכון הדבר, כי שניהם צדקו גם יחד? הן מטרה ראשית אחת למריבים האלה, אך דרכיהם שונות. ואם נזרה היא להכריע מחלוקת זו — הנה הכרעה: סעו ועלו מן הים אל ההר, ושובו מן ההר אל הים. עובו לפעמים את החוף, את האניה, את הים ואת השרטון ורצו בהר. כל המקומות טובים, כל המקומות שיש בהם עליה ושטף, תנועה והסתכלות, חוץ מן הבָּהָה. נשחה או נעלה, רק בבויץ אל תטבע הרגל.

לישאן (בין הרי הפיריניאים), אלול, תרס"א.

נ"ס.

ירוי במשך ימים אהדים מגדות הים בכרישאץ אל רוכסי תלפיות הפיריניאים, נפעם בכל עוז לרגל החליפות הגדולות אשר בין מצוקי ארץ ואיתני עולם, לרגל המראות אשר בהם יבדלו ואשר בהם ידמו, אין אני כותב את דברי אלה לבעבור התערב בריב הנושן אשר בין התרים ולמען הכריע את המחלוקת שאינה פוסקת בין בעלי ההר ובעלי הים. ענין כזה, לפי עניות דעתי, יותר שהוא נותן מקום למחפשי סתירות, הוא נותן מקום לאוהבי חזיונות מקבילים, ובהתענגי פעמים רבות לשמוע את תעצומות פלפוליהם, את מופתיהם ואת תוכחותיהם בלהבות רגש, לא יכולתי לכלוא ולחסום את רעיוני אני, שהתעורר בי גם הוא בכל עוז, שכולם צדקו גם יחד, כאיש כרעהו, לא בנאצותיהם, כי אם בתהלותיהם שהם מהללים את משאת נפשם.

שמעו נא את בעלי ההר.

חייכם — הם אומרים אל אוהבי הים — חיי בטלה והתבוננות, אתם מבליים את ימיכם בשכבכם על החול, נלכדים בחבלי קסם על ידי מראה הגל ההולך ובא, ההולך ובא, צוללים בנכני החלום הגדול, ההולך הלך וכהה, הלך והתענגל עד אפסי ערפלי האופק. אתם מביטים בלי הפוגות אל הים החלק, השוה, הרקוע. המים והרקיע — האמנם זה מראה גדול, ומה יתרון לאדם בְּנִשְׁנו את חושי לנוכח תמונה זו שאין חליפות לה? אנחנו, להפך, הולכים תמיד לנוכח פנינו, הולכים הלך ועלה. אנחנו כובשים את הטבע, ובעד יגיעתנו אנו מקבלים שכר: חליפות מראות, תמורות לאין מספר, נמול רב בעד כל צעד שאנו צועדים.

יטועים אתם — משיבים הבוחרים בים. ראשית, לשוא אתם משפילים את ערך חיי הבטלה וההתבוננות. אין אתם יודעים מה טיבה של הסתכלות. חיינו השאננים הם סואנים יותר בעומקם, בשאון שאין און ההמון תופשתו, מחייכם המלאים 'מהומה. לא-תמורה שלנו הוא מלא תמורות. שנית אין החלום הזה חלום בלי מטרה, כי אם מחשבה עובדת. הים הוא זבול הרמיון — כדברכם. לו כן יהי! אך הים הוא מסוגל גם לעורר את אומץ הנפש, לחזק ולהבריא את רוה-היוצר שבאדם. הים הוא מראה עבודתה, ולא נייעף ולא נשָׁבַע לראותו ולהבינו, ומדי נעזבוהו בינון תורתו תְּלֹנְנו ולקחו ילך עמנו לחיך מהומת הערים. הוא מאורנו חיל למלחמת החיים יום יום: הוא נותן לנו את כח הסבל ואת אהבת ההרמוניה, גם בחוף הסערה.

ראשית: מראה גדות הים איננו מראה תרדמה ועצלות באפס מעשה. הסלעים והכפים ושרטוני החול ונבנוני הגדות והאיים הקטנים גם הם תלים שהכל פונים אליהם בְּתִלְיָם אתם ולא נופלים הם מהריכם ומנבעותיכם בכחינת הנאת הטיילים וקורת רוח התרים. חיים נפלאים מתגלים שם לעיני כל יודע להתבונן ואוהב להתבונן. על כל שעל ארמה בתהום — הצומח והחי מפליאים עיני רואיהם בתכניתם המיוחדות להם ובשינויי צורתם. ומדי תלכו לאורך גדות הים והלאה — הנה האוקיינוס והוא גדול ונעלה מן ההר. כל אניה מפלגת בים היא דְּרָמָה, שאין אתם משערים את תכונתה ואת נרלה. כמוכם גם אנו חוררים למקומות לא נודעו לנו, כמוכם גם אנו — מתנינו חנורים, נעלינו ברגלינו, דרכינו בחזקת סכנה. רוח עוברת, נקודה אחת קטנה, שחורה, ברקיע השמים, בעצם היום, והנה יש לנו פה בים הרים ועמקים נוזלים, במתי נלים

הָרֵב וּבֶן הָרֵב.

תמונה.

מאת ה. ד. נאָמבערג.

(סוף *)

שעה קטנה הלכו יחדו כאלמים, בלי דבר דבר. הרב לא יכול לפתוח פה, ושלוש, אשר בשעת הפגישה התבלבל מעט, חש כי לבו הולך ושוקט מרגע לרגע, וגם הביט כבר פעמים אחרות ישר בפני אביו ובמוהו כבר עלתה המחשבה אשר היתה חביבה עליו לאמר: "חי נפשי, אבי, בטלן גדול אתה!"

הם יצאו את העיר ויבואו עד לפני ה"ערוב". הרב משמש בכל כיסי בגדו; את מטפחת החוטם החתיל על צוארו, ויבט אל שלום בעינים מלאים תחנונים. אז החתיל שלום גם הוא את מטפחתו על צוארו. ראותו הרגע שכה לגמרי, כי אביו הוא בטלן גדול, ויזכור כי בשבוע שעבר, בחלותו, לא מש אביו ממטתו, מרגע לרגע משמש בראשו וישאל לשלמו, ולא ישן ולא סר ממנו כל הלילה.

בעברם את הערוב, התאמץ הרב להשמיע קול שיעול פעמים אחרות ויאמר:

— מה זאת?...

אך שלום החליט לבלתי ענות לו דבר. הרב התאמץ להתגבר על ריח לבו:

— מה זאת? כן? ... לחלל שבת? שבת לחלל? הלא חלול שכת? הלא? ... עוד הפעם השמיע קול שיעול וידום.

הם יצאו אל כר רחב מכוסה אהו. שלום לא נרע את עיניו מן הסוס אשר רקד לא רחוק מהם כרגלים אסורות. הרב שם את ידו אל מצחו להסתיר את פניו מפני קרני השמש אשר ירדה לקצה השמים.

— איך זה מחללים את השבת? אדרבא, האם "ישר" הדבר? הוזה הוא "יושר"? לחלל את השבת! גם אני ידעתי לפני דקדוק— ואולם חלול שבת!... הגד בעצמך, שלום!

קולו, אשר רעד עד כה, נעשה רך בדברו את הדברים האחרונים. המלה "שלום" יצאה מפיו בדרך טבעית, בלי נמנום ורעד. ללבו רוח מעט:

— ממילא, אם היו לך הרהורים רעים — היה לך לבוא אל אביך... האם אביך הנני? הא? אביך הנני? נו, אמור — לא? אפשר לא?

הדברים האחרונים מצאו חן בעיניו מאד; הוא חש איזו רוחה, כאלו סרר זה עתה, "תורה" אשר הציקה לו, ובלבו חשב: הלא אביו הנני! הדבר הזה הלא אי אפשר כלל להטיל בו ספק; את הדבר הזה הן לא יכחיש האפיקורס היותר גדול...

— היה לך לבוא — קולו הורכך יותר; הוא היה עתה בטוח בכחו — היה לך לבוא ולספר לאביך; היה לך לספר... וכי מה איכפת לך? הן לא יזיק לך כלל וכלל אם תספר. גם לי היו הרהורים רעים;

התחלתי לנסוע לסמיכאָוו... נהוץ הוא רק לבלתי לעזוב את עצמו... המבין אתה? לבלתי לעזוב את עצמו...

והוא דבר עוד הרבה, ודבריו מצאו חן בעיני עצמו מאד מאד; כמעט היה בטוח עתה, כי בנו שלום לא היה כלל אפיקורס, וכי בכלל יש פה איזו סבה שאינה גלויה, איך שיהיה, תשובה כבר עשה, בלי ספק היו לו הרהורי תשובה, אמת, כי בשבת אסור להרהר בתשובה, ואולם בשעת הדחק... בעונותינו הרבים... וכבר מצא און בנפשו להביט בפני שלום. פניו נראו לי חורים מאד; עתה — חשב — טוב לאמצו, לבלתי יפול עליו לבו. — והוא חשב רגעים אחדים ויאמר:

— ממילא, אם קרה לך מכשול, בכל זאת...

ובטרם יכלה את דבריו, והנה מקרה חדש בא: מתחת לארבע-כנפות של שלום נפלה לארץ מחברת השירים אשר נשא אתו. הוקן התבלבל תיכף ויעמוד על עמדו כמוכה-רעם, ופיו פתוח ועיניו הדרות כאיש אשר עוררוהו פתאום מחלום נעים בקריאת "שרפה". ברור היה הדבר, כי שלום הלל עוד הפעם את השבת, הלל במיד על ידי מה שנשא את המחברת ברשות הרבים; ורעה מזו היתה ההכרה כי שלום נגב את דעתו. בשעה שעברו את הערוב, כי משמש בכיסי בגדיו, כאלו לא הפץ לשאת משא.

ושלום, בהביטו על אביו, אשר מרוב חרדה אחז בפאותיו בשתי ידיו ויעמוד בכרכים כושלות, כנכון לנפול, — היה עם לבו לבכות ויסתר את פניו אל מול אחר, לבלתי יראה אביו את דמעותיו.

אחר עבור הבהלה הראשונה, חפץ הרב עוד לדבר. עוד הפעם עלו על לשונו המלים: "מה זאת?" ורק בנינון אחר, אך פתאם באה איזו מחשבה חדשה אל מוחו. אז הניע את כל נוו ברגשו, כפף את קומתו ויאחו בשתי ידיו במחברת השירים, כאלו היה מתירא שמא יחטוף איש אותה מידו.

— יהא — הא! — כן! — נשימתו היתה כבדה וקולו מקושע — יכן, אפיקורס! מין! כן! — קשה היה לו להוסיף לדבר. מוכרח היה לעמוד על עמדו, לבלתי נשוא את המחברת ברשות הרבים. ברכיו כשלו, הוא חש חלשות בכל גופו, וישב על הארץ, ויהפך בגליונות המחברת:

— א — הא! מיני כתיבה! בוא נא הנה, בוא! — קרא לשלום, אשר התרחק ממנו עד כדי צעדים אחדים, ושלוש קרב אליו וראשו מורד ארצה:

— מה זאת? — שאל בקול מצוה.

— שירים.

— מה זאת שירים? למה הם, ומה? — עוד הפעם חש כי כעסו הולך ופג וכי יתחיל בעוד מעט לנמנם, ובכל רצונו התאמץ להתגבר על חולשתו:

— למה זה שירים? מה עושים בהם? הגד, אפיקורס, הגד פה עתה! — קרא בקול גדול.

— אין דבר, אבי, אין דבר; רק להיות נקראים!

— מה זאת להיות נקראים? המחטיא-את-הרבים אתה חפץ להיות? ורבעם בן נבט אתה חפץ להיות? לעשות עוד אחרים לאפיקורסים אתה חפץ? לא, ורבעם בן נבט! אנכי אינני חפץ, בשום אופן — לא, אינני חפץ! וכי מה זאת: ורבעם-בן-נבט!

צֵלָלִים

ליל הושענא רבה...

ואני שבע רצון ושמה. אוהב אני את לילות החגים יותר מן הימים: הימים נבראו להיות ימי חול.. אבל הלילות!.. הלילות לא נבראו, כי אם להיות הני ישראל... הימים הם בהירים יותר מדי; כביכול — מלאים חוצפא... אתה מתפלל בבית המדרש וקורא מתוך שמחה "אתה בחרתנו", ונדמה לך שכל העולם לא נברא אלא בשביל ישראל; שאין אומה חשובה בעולם כישאל; שהכל חונג ושמת היום עם ישראל — ומיד, כשאתה יוצא לרחוב, אתה רואה בני אדם שאינם מבני בריהך לבושים בגדי חול, הולכים קוממיות, משיחים דברי חול בקול רם, ונוסעים במרכבות ומחללים, כביכול, את חגך... ומי זה יערוב לך שלא יעלה בעוד רגע על דעת אהר האנשים ההם לשאל אותך שאלות שונות ולבוא עמך בטרונות שונות ובתביעות שונות...

אבל לא כן הלילה: בלילה יכול אתה לשבת במנוחה ולחונג את חגך... קפל הקבי"ה את כל העולם תחת בית-המדרש, ואתה חש בנפשך שבאמת יחירי אתה בעולם, בן לעם נבחר, ושכל העולם חונג ושמה... וכבית-המדרש מה טוב! עונג ממש!.. נחת רוח מרחפת על פל ובכלל.. ניכר הדבר בקטועי הנגונים, בסלסולי-זמרה המתפרצים ונקרעים מתוך לבבות יחידים לפרקים תכופים... אפילו האנחות של יודיל בעל מרה שחורה בר מינן — מהולות בקורטוב של נחת רוח... חותם חגיגה עליהן.. דומות לאנחת הקמצן, בשעה שהרויח כסף יותר מכפי ששער מראש...

ואני עורך תיקון הושענא רבה ומתבלו במעט יזרה וממתיקו במקצת נגינה, וכה יעשה גם חברי מימין וחברי משמאל וכל היחידים שבצבור, וכלנו מנגנים בלחש, ונגינותינו מתערבות ביחד, ומצטרפות לנגינה עבריה אחת — מיוחדת ומצוינת...

ואנו שמחים...

אך רעיון אחד לא יתן לי מנוח: "הצללים". הפיץ אני לראות בצללים, בצללי ראשי האנשים... יודע אני, שמי שנגזר עליו למות בשנה הזאת חיז — יופר בלילה הזה צלו מעל ראשו.

וכפעם בפעם אני מביט החוצה מבעד לחלונות, ומחכה לרגע צאת הלכנה על השמים. אז יתחיל הצבור לקרוא "תהלים". ואני אתנגב החוצה, אחפש את צל ראשי, ואחרי כן — צללי אחרים.

אבל — לא! אחפש בראשונה צללי אחרים! אדע — מי יהיה ומי ימות, ואחרי כן... אראה...

והלכנה יצאה אדומה מדם... מלאה קצף וחמה... ניכר בה שעידנא דריתתא עתה... שהיא יוצאה לקפח חיים, להתיו ראשים... הוי, יהודי! התפללו! אמרו תהלים! חייכם תלואים ברנע אחד! עוד רגע — והנעשה אין להשיב! אבל אני אינני יכול עוד לקרוא תהלים. אני יוצא — ולכי דופק בי, דופק — דופק... אני מביט על סביבי, על ארכות הנגות, על בית השמש, על אשפת הקדש, על גדר הצר השוחט, אשר מנגד לחלונות בית-המדרש, המלוכלך בדם הכפרות, כמוכח הקדש... ועל הכל אני מביט, אך על צל ראשי ירא אני להביט, פן... מי יודע?.. הלא בנפשי הדבר! אך מכט אחד — וכבר אדע את גורלי לשנה הזאת!.. "למות"!! הכי דבר קטן והוא "למות"?! ואני הפיץ חיים!..

כעסו של הרב היה עתה טבעי, הוא הפיץ באמת להציל את בנו מעונש, ככל אשר יוכל. לכל הפחות לא יהיה מחטיא את הרבים.

השמש כבר קרבה אל קצה הרקיע. לא הספיקה להם השעה לבוא הביתה לפני תפלת המנחה, ונוסף לזה אחז הרב בידו את המחברת ולא יכול למוש ממקומו. מתירא היה לעזוב את המחברת בשדה, פן יקחה שלום או פן ימצאה איש, והחרפה תודע. אז הביט הרב סביבו, ויתכוון להתחיל את תפלת המנחה, ושלוש עמד על מקומו ויתאמץ לגרש כל מחשבה אשר עברה במוחו.

הרב כבר כלה את אמירת הקרבנות ויעמוד באשר הוא שם; את המחברת בין בגדו והגורתו, ושלוש עמד דומם.

— התפלל מנהה, שקץ! קרא הרב בקול מצוה.

ושפתי שלום התנועעו...

ובתוך התפלה חש הרב כי כעסו כבר פג לגמרי. לפני התפלה בלחש, כטרם יסגור את עיניו, הביט בפני שלום בנו. הפנים היו הורים, ועוד הפעם נראה לו הדבר זר מאד, כי הוא אפיקורם וכי מצוה להרגו, ושלוש חש כי בפעם הראשונה הוא ירא את אביו, ולא לבד שאוהב הוא אותו, כי אם שרצונו יכביד עליו וכי נכנע הוא מפניו...

והשמש אשר בערה כלה באש אדומה, שקעה כמערכ ברממה ובנחת ותפור את קויה האחרונים, כאלו דבר לא היה. לא שמעה השמש, בלי ספק, את כני הרב מדי לחשו שפתי: "אתה אחד... בקחתו את השמים הרחבים ואת הארץ השמחה לפניו לעדים, כי אלהים אחד ושמו אחד — ועם ישראל — נוי אחד בארץ, ולו נתן אלהים את השבת לנהלה ולתפארת. הוא בכה ויבלע את דמעותיו, עיניו היו סגורות, ושלוש עמד לא רחוק ממנו ולא יכול לגרוע עין מן המחברת אשר היתה מעוכה בחנורתו של הרב, ובכבוד רבה עצר בנפשו לבלתי חטוף את המחברת ולברוח...

לא שמעה השמש ולא ידעה דבר, כי טרודה היתה במלאכתה: את הצי השמים כמעט משחה בצבע אדום.

אך הלכנה החזרה, אשר כבר עמדה במרומי השמים, היא הרחמינה שמעה בלי ספק וגם ראתה ותחשוב בלבה: חי נפשי, אמללים גדולים הם בני אדם אלה אשר על הארץ הזאת! כי מה הפצים היצורים האלה? לחיות מעט, לרמות מעט את עצמם... הוי רחמנות!

בכל אופן — השמימה לא עליתי, ופה על הארץ קשה מאד לשמוע ולהבין את שפת צבא השמים...

ובשובם הביתה, כבר היה לילה על הארץ. הם הלכו ולא דברו דבר, ושניהם השו בנפשם איזו רנחה, כאלו שבו עתה מקבור מת הכיבו... המחברת היתה ביד הרב, ובבואם לפני פתח הכית, צעד שלום בצעדים מהירים אחרים עד לפני הרב ויעמידהו:

— "השב, אבי", — קולו היה מלא דמעות — השב, מבקש אני אותך, אבי השב!

והרב הושיט לו את המחברת בחפזון, ויבט אל צד אחר.

ובבואם הביתה אמר הרב:

— "ראה, שלום, אל תגד לאמך דבר. חולה היא, לא עלינו..."

ובעוד שאני עוסק עמם בוכוח: מי קדם למי—הצל או הבשר הסרוח? — והנה לעיני צלו של ר' ניסל חרף. "הוא-הוא! הכרתיו בקומתו, בכתפיו—בכלו! אבל, אויה, ראשו אין עליו!... באותה שעה נתמלאתי עליו חמלה, ולא רק עליו — כי אם על כל יושבי העיר: הלא הוא הבורר, הוא השליש, והוא ארון הברזל לכספא דיתמי ודארמלתא—מה תעשה עירנו בלא ר' ניסל חי? ! כצאן חולבים בלא רועה! ולא עצרתי ברוחי ואצעק בקול: "אויה!"

— "מה לך כי נזעקת?" מתפלאים הצללים.

— "ראשו של ר' ניסל—איהו?"

— "שוטה! לר' ניסל שלך לא היה מעולם ראש!"

— "בראים! מה אתם סחים? לר' ניסל אין ראש? ! לר' ניסל

החרף! הלמדן! הבורר! ועל הכל — הוא עשיר! וכי יש עשיר בלי ראש? !

— "האנחנו בראים? אם אתם?! הלא רואה אתה שאין לו

ראש, ואנו אומרים לך שמעולם לא היה לו ראש!"

— "אבל אני בעצמי ראיתי ראש לו!"

— "מי יודע מה ראית? אם "כלוב צפרים" או "ארגו של

שטרות עוברים בביתו, ומעית לחשוב כי זהו ראש..."

— "אבל איככה זה יכול ר' ניסל לחיות אם ראש אין לו?!"

— "הוא איננו חי, ולא היה מעולם!"

— "ומה זה שתה והניח אל קרבו שלש החביות יין, שהורידו

לפני שנה אל תוך מרתפו? ! מי אכל את הנקנקים בלי טקסא

שעשו בביתו בחורף שעבר? ! מי הוציא את האלמנה ושבעת בניה

מתוך ביתה ביום סנריר על פי שטר פרוע? ! מי היה הבורר ליושב

העיר אם ניסל איננו חי? !

— "אכילה ושתיה? הא לא קשיא! אכילה ושתיה אינם עוד

סימנים מובהקים של חיים... גם חלודה אוכלת ברזל... גם האדמה

בולעת שופכין... ואפילו דמים... ומה שאתה טוען: אלמנה, יתומים,

בוררות — הא מאי? עורבא פרה! גם אבן דומם יש שהיא למכשול

לבני האדם... אבל—חיים! מה שנקרא "חיים" — לא היה ולא יהיה

ר' ניסל שלך! איש בלי ראש איננו יכול לחיות! את הרבר הזה

יודעים אנחנו. הן כל האנשים הם רק צלנו—צל הצללים!"

אני הפצתי לענות למחרפי ר' ניסל שלי דבר — ופתאם נראה

לעיני צלו של ר' אפרים חשוך-בנים... לבטנו יש—בלי עין הרע—

צורה בולטת... גם נרונו נטוי כרבעי... אך לבנו!... צללים! איה

החבאתם את לבו? !

— "לר' אפרים הוא מבקש לב!" צוחקים הצללים, "וכי היה

באיוה זמן מן הזמנים לר' אפרים לב? ! ר' אפרים נולד בלי לב!"

— "צללים! צללים שבצללים! ! לי אתם אומרים? ! אני ראיתי

בעיני לב לר' אפרים! ממעל לבטנו!..."

— "לב לר' אפרים — ראית? ! אולי ראית שרשרת זהב? !

אפור לבן? ! טלית קטן!..."

— "אבל מתחת לטלית-קטן מה הוא? חספא בעלמא? ! טיש

יבש? ! ומי זה התאכור וירר לתוך פירנסתו של החון החדש, שנתפס

בעון אמונה בצדיק אחר, שר' אפרים איננו כסוף לו? ! ומי זה בכה,

אבל אם אביט וראיתי את ראשי — אדע ברור, כי התכו לי חיים

לכל השנה!.. "לחיות!.. הכי דבר קטן הוא "לחיות"? !..."

אני בודאי אראה את ראשי!.. האפשר שלא אראהו? !.. את צל

ראשי? !.. צלי שלי? !... בודאי אראהו!..

ואני מחליט להביט. אך בטרם ארהיב בנפשי לעשות את הרבר

הגדול הזה, ואני העיפותי את עיני על הגדר שלפני החלונות, והרבר

הזה היה כעין "הכנה" להבטה הגדולה והנשנבה, שאני אומר להביט

אחרי זה. — ופתאם!.. מה אני רואה! ! צללים! צללים גדולים וקטנים!..

צללי אותם האנשים שמעבר לחלון!.. והצללים חיים, עסוקים ומדברים,

קורצים ומשיחים ברמו, במין שפה. שפת הצללים, כנראה... אבל אני

מבין את שיחותיהם!.. ולא עוד אלא שאיני ירא מפניהם כלום!.. ולמה

זה אירא? ! הכי צללים זרים הם? ! ידועים הם לי היטב! הנה צלו של

ר' פנחס חסיד.. של יעקיל טוחן.. של חיים שניץ.. שמואל בעל טקסא..

אברהם בעל תשובה.. שמעון חקרן.. ועוד ועוד.

"מה אתה מביט בנו? ! פתי! הכי לא ידעתנו? !"

ידעתים, ידעתים — רַיני, אני עונה. אבל... צללים... לא

האמנתי, שצללים יכולים לדבר... לחיות... כמונו בני אדם!"

— "ראה זה גא יהיר! כמונו בני אדם" — הוא אומר! בני אדם

רמה ותולעה! ומה אם חתיכת בשר סרוח יכולה לחיות ולדבר — על

אחת כמה וכמה צל רוחני, שאין לכם המנושמים בו כל אחיזה!"

אני נכלמתי מפני הטענה הנשמעת הזאת ונוכרתי שבאמת נודף

איזה ריח משונה מן האנשים ההם תמיד; כמו, למשל, מחתן הדיין שלנו

נודף תמיד ריח ייזן נפוג... משלמה ה"משכיל" עולה ריח יושם ובצלים..

ריח הרב המוטעים שלנו דומה לריח פשטידא שר שבת... מבעל הטקסא

נודף ריח דם... על ר' מטיל העובר" היו מעידים, שהש תמיד ביחיאליק

חתן הנביר — ריח זמה... אבל כחדתי את מחשבותי מן הצללים, כדרך

אנשים שאינם אומרים בפה מה שבלב ואען ואומר: "במחילת כבודכם,

צללים! אתם אומרים — בשר סרוח, אבל באין בשר סרוח, אין

גם צל!"

הצללים התחילו להתנועע הנה והנה, קצתם הפשילו את ראשיהם

אחורנית, וקצתם שמו את ידיהם על צלעותיהם ובטנם, ואני הבינתי

על פי התנועות המשונות האלה, שהם צוחקים בשפתם ובלשוונם —

צחוק צללים.

"באין בשר סרוח אין צל" — נסה אחד מהם לחקות את דברי

בלעג — "אדרבה! באין צל אין כל בשר! נסה נא להתיו ראש אחד

הצללים פה — היחיה האיש אשר לו הצל? ! הלא מות ימות!"

כן הרבר, היום בהושענא רבה. אבל בכל ימות השנה? — אני

משיב על טענת הצל.

וכי יש ימים חויז מהושענא רבה? ! מתפלאים ושואלים כל

הצללים בבת אחת — הלא כל השנה רק הושענא רבה! הושענא רבה

הוא יום, ואחר היום הזה יבא ליל ארוך — ארוך, ואחר הלילה —

עוד הפעם הושענא רבה — וכן עד ואין סוף.

או הבינתי כי הצללים קמים לתחיה רק בהושענא רבה.. ומהושענא

רבה עד הושענא רבה הם ישנים. הם אינם יודעים שיש ימים חויז

מהושענא רבה.

וכשנזכרתי, שר' הירשל מרדק על כבודו אצל העליות בבית המדרש כחוט השערה, וכשהוא נכנס לבית הפקיד לנבות חובות חנותו, הוא שומע: יצא, יהודי! בענוה וסבלנות, כמו ששומע אדם קריאה של חבה —

וכשנזכרתי, שמטיל חתן השוחט מסכים עמי, שהצדיק בונקוב הוא רמאי פשוט, ובאותה שעה הוא מאמין שהיין שבכוס-הקידוש של צדיקו מרתיח ומעלה אנעבויות של נשמות —

וכשנזכרתי, שר' פנחס חסיד מונע את בניו מן ההגיון, ובשביל בתולתו, שכבר יש בה ספק בנרת", הוא מהדר אחר מורה, שיהיה רוקא משאינם בני ברית —

וכשנזכרתי, שכל ישראל כוכים על הרוני מלכות, מתנענעים לדם שעל קיר המזבח, ונאנחים לימראה כהן — ומהדרים לשבוח את לשונם הקדושה —

כשנזכרתי את כל אלה — באתי בספק גדול קרוב לודאי: אולי צדקו הצללים, שהאנשים הללו הם שנים-שנים... תאומים... יהראש" לחוד ויהלב" לחוד. הראש כופר בכל, והלב לן בכיהכ"נ... הראש מאסף צדקות והלב נוגב צדקה, הראש מתנאה והלב נכנע וכו' וכו'...

וכן ישראל שאינו מסתפק בדבר חדש ששמע מפי חברו, עד אם יוסיף בו דבר משלו — הוספתי גם אני משלי, שלא רק הראש והלב כי אם גם הכסף, הדיים, העינים, הרגלים, הכתפים והשנים — הכל, הכל דברים נפרדים ובודדים, שהתלכדו רק עפ"י מקרה, למשל, כסירים סבוכים... אבל בעיקר הדבר, יכול אני לעשות לי, למשל, מראשו של הדיין שלנו ארנו לטבץ — ולבכו לא ירגיש ולא יחלה על הדבר; וכמו כן אני יכול לעשות מסגור לבו של הרב המוטעים שלנו כלוב לצפרים — וראשו לא ימחה בדבר, והוא הדין לעינים ולרגלים, לידים ולכתפיים...

ואז הבינתי דברים רבים, שהייתי מתקשה בס תמיד.

הבינתי, מדוע יש אנשים שעושים יותר ממה שהם אוכלים, ויש שאוכלים יותר ממה שהם עושים. כי הישנים לחוד ויהודים והרגלים לחוד... ואם לא תאמין לי, בוא ואראך את אשת הנכיר שלנו חולת רכמיסמום בדיה וברגליה — ובשניה עודה מפוצצת שקדים ואנויים כילדה קטנה. ואם לא תאמין לאות הוה, בוא ואראך את השוחט הזקן שלנו, שהכל רננו אחריו, שהוא חצי סניגור מוזקן ואינו מוכשר למלאכתו מפני שאברה לו הרגשתו — ובכ"ו היה מעשה, ששחט בלילה אחורי הגדר שחיטת סתרים, והטבח הרמאי חפץ להונות אותו ונתן לו מטבע של נחושת במקום רובל כסף שמניע לו בשכר שחיטת סתרים, כמנהג, והכיר השוחט הזקן בחוש המישוש בחושך בין נחושת לכסף... ושוב הבינתי, מדוע ר' יודיל המלוה...

אוי!! מה זה? ! צלו של ר' יודיל מלוה התחיל פוסע על ראשי הצללים... הוא נהק, במחילת כבודו. ופער פה — מאד נורא! מעולם לא ידעתי שבית לועו עמוק ורחב כל כך... האמנם רוצה הוא לבלעם... הוא הולך ומשתרע... אוי-אוי-אוי! הוא הולך וכולעם! הוא בלע את כלם! כל הצללים באו אל קרבו ויהיו לכתם שחור אחד...!

שבתי אל בית-המדרש, ואני עצב מאד...

הן אמנם ר' יודיל זה עשה דבר טוב במקצת (ר' יודיל עושה תמיד דברים טובים): הוא הציל בלילה הזה ראשים רבים מהתזה:

כשהעלילה עליו האמה את העלילה הידועה? ! וכי יכול "טיט יבש" להתאכזר או לבכות? !

— "הא לא קשיא — עונה אחד הצללים שהכרתי בו את "שמעון חקרן" — מתחת למלית-קמץ יש עצם ובשר, אבל עצם ובשר זה אינו עוד לב... ובחוך הבשר אשר על גבי העצם..."

ופה התחילו הצללים לחשים בשפת צללים צחה, עד שלא הבינתי דבר מכל לחישתם. ורק הרגשתי שלחיי אדמו, כאלו נכלמתי... ופתאום שתי ידיים שלוחות הולכות ומשתרעות, הולכות וגדולות, והאצבעות מתכווצות ומתפשטות, כאלו יצאו לחנק את כל באי עולם... ואני נבהלתי ונרתעתי לאחוריי...

אבל הצללים התחילו לוענים לי: "מה זה נבהלת? ! הכי לא הכרת את ר' קלמן השתדלן? ! העסקן בצרכי צבור? ! החשוב אצל האדונים? !"

"ר' קלמן הגבאי בקופת הצדקה? ! בחברה קדישא? ! במעות חטין? ! בבית הכנסת? ! ועוד ועוד... ואיה פניו? ראשו? וכלו שלו? !"

"ר' קלמן? ! הכי לא ידעת שר' קלמן הוא כלו ידיים? ! הכל יודעים את הדבר — ובעיניו דבר זה הוא חידוש ופלא! אכן זהו שוטה! !"

ועוד הפעם התחילו הצללים לחשים בשפתם הורה, ומכל לחישתם הבינתי רק: "מספרים גדולים... קטנים... אדונים... עניים... עליות... יד... וכיס" ולא יותר... ובעוד שהם מתלחשים — והנה לעיני צל "שלמה המשכיל" מתחלק לשנים... מראשו ועד לבו הוא מנתר הנה והנה; כורע מודים... וזחל... כמדומה לי, שהוא מרכין את עצמו ומבקש איזו יד לנשקה... ומלבו ולמטה הוא עומד נטוע...

"צללים! רוצחים! מה עשיתם במשכיל העיר? ! אויה! אפס משכיל! חרל פילוסוף וחרלה פוליטיקא מבית-המדרש! !"

אבל הצללים לוענים לי גם הפעם: הפתי הזה חשב, כי שני הצללים: "הראש והלב" — אחד הם. שנים! שנים — בודדים שנתלכדו רק עפ"י מקרה! עפ"י חקים שאתם, בני בשר, אינכם יודעים! שנים הם! והא ראייה: הראש עושה את שלו, והלב אינו זקוק לראש וחושב מה שהוא חושב...

יצללי בשר! איככה יוכל דבר כזה להיות? !

— יצל הצללים! איך זה לא תבין דבר, שאתה רואה בעיניך? ! וכי רק המשכיל שלך הוא האחד המחולק לשנים? ! שא עיניך והביטה: רבם... הם מחולקים! !

נשאתי את עיני ואראה, והנה באמת כל אנשי בית-המדרש מתלכדים איש ברעהו, ומחולקים לשנים: ברגליהם נראה שהם רומסים על ראשי אחיהם, וראשיהם עד הטבור מחולקים ונכדלים מעל גופותיהם... כפופים וכמו ממתנינים שתכאנה איזו רגלים לרמום עליהם...

וכשנזכרתי, ששלמה משכיל מספר לי תמיד בסוד, שהוא אינו מאמין אפילו באלהיו של "שפינוזא" ובליל יום הכפורים הוא לן בבית הכנסת —

וכשנזכרתי, שר' אפרים חשוך בנים מתנהג עם משרתיו ובני ביתו בקפדנות ובעריצות משונה — וכשהוא בא ללות הלואה מר' יודיעל המלוה, הוא שוהה שעה אחת אצל הדלת, ונכנס בכפיפת הראש כענו נמור —

האיצור

פתרון המלים שנמצאו במקרא ובמשנה וכו' ותרנומן לשפות רוסיא ואשכנז

מאת ש. י. פיין (המנוח).

עם הערות (בסוף כל חלק) על השמות הנוגעים לחכמת הרפואה בכל ענפיה

מאת ד"ר ל. קאצענעלסאהן.

יצאו לאור

ונשלחו לכל החותמים

חברות יט וכו'

ובזה כלתה החתימה לאלה אשר שלמו

בעד עשרים חוברות 3 ר"כ.

הספר יוצא לאור במחברות א 4 באנען

מחיר כל מחברת 22 ק"פ ועם פארטא 24 ק'.

אולם לחותמים הוול המחיר ע"פ התנאים

(א) בתשלום למפרע עבור כל הספר — 8 ר"כ.

(ב) 20 חוב' — 3

(ג) 10 — 1,80

כתבת הסו"ל: Издат. „Ахиацаф“, Варшава. Verlag „ACHIASAF“ Warschau.

חברת אחיאסף.

ספרי לימוד ומקרא לבני הנעורים:

1) עברית בעברית, ראשית לימודי שפת עבר ע"פ השטה

הטבעית, חבר י. אפשטיין.

המיתודה היותר קלה ומועילה ללימוד שפ"ע עם ציורים שונים לשיעורי הלמודים ותוי זמרה לשיירי ילדים הבאים בספר.

מחירו 50 ק"פ ועם פארטא 60 ק', מכורך יפה 80 ק', וע"פ 90 ק'.

2) דברי הימים לבני ישראל, מאת מ. ברוינשטיין.

חלק א'. מימים קדמונים ועד חרבן ביתר, עם ספר מלים בתרגום ושפת רוסיא.

חלק ב'. מן חרבן ביתר עד דור הרמב"ם.

הספר נדפס באותיות גדולות ומנקרות ובסופו נמצאו שאלות לתלמידים.

מחיר כל חלק 1 ר"כ ועם פארטא 1.12 ר"כ, מכורך יפה 1.30 ר"כ ועם פארטא 1.42 ר"כ.

3) זכרונות לבית דוד, מאת א. ש. פריעדבערג. ספורים היסטוריים בחולדות ישראל מן חרבן הבית הראשון עד תקופת הרמב"ם.

מחיר חלק א' 1.54 ר' ועם פארטא 1.72 ר', מחיר חלק ב' וחלק ד' 1.40 ר' כל אחד וע"פ 1.50 ר', מחיר חלק ג' 1.73 ר' וע"פ 1.91 ר'. עבור כריכה מהודרה יש להוסיף 30 קאפ.

4) „האביב“ ספר מקרא יקר בערכו הכולל מאמרים, שירים ספורים מאת סופרים נודעים. נערך ע"י י. ח. ראבניצקי. מחירו 60 ק', עם פארטא 70 ק', מכורך 75 ק' ועם פארטא 85 ק'.

5) שירת הזמיר, מאת בוקי בן יגלי. (דרי"ל קאצענעלסאהן) ספור לבני הנעורים.

מחירו 25 קאפ' וע"פ 30 ק'.

6) ה. אנדרסן, ספורים והגדות, כתובים עברית עם פתח דבר

מאת דוד פרישמאן (הוצ' א. ז. כהן).

מחירו 60 ק' וע"פ 70 ק', מכורך יפה ע"פ 1 ר'.

Издаелъство „АХИАСАФ“, Варшава.

כשיבוא המלאך הממונה על הדבר, ויבקש את הראשים העומדים להתוות — לא ירד לתוך ליעו ולתוך קרביו של ר' יודיל: הלא גם למלאכים יש מקום סכנה!..

הוא הציל ראשים רבים, אבל בכיז... סוף כל סוף. הלא בלע את

כלם!..

כל המציל נפש אחת מישראל...

כל הכולע נפשות רבות מישראל...

ומאו והלאה, בכל עת שאני רואה את השממית הטובה מצלת את הובכים האמללים ממיתה משונה, ממות רעבים, ממיתה שמתוך רבוי אכילה, מקפאון בקור ומכל מיני המיתות שבעולם — אני זוכר את ר' יודיל מלוה ואת צלו, ואיני יודע אם לשבחו ואם לנטותו. —

ומאו והלאה, כשאני רואה את פנחס' עושה מעשה יזמרי', נאים עריצים — שפלי ברך, וחכמים מובהקים — שהם פתאים גדולים — ואוהבי ציון שהם אויביה היותר מסוכנים — איני מתפלא עוד על הדבר: כבר יודע אני, שהם שנים ולא אחד... שנים — שהם כאחד. האחד שבשנים הפיץ להיות פנחס' והשני — הוא יזמרי'... האחד יעריץ ומתנאה' על קטן ממנו, והשני — ענו ושפל ברך' לפני מי שגדול ממנו. האחד הוא חכם לכשיצאה', והשני הוא יכסיל אפילו כשלא ירצה'.

ידו פרצופיך נבראנו — וסוד זה גלו לי הצללים כליל הושענא

רבה.

יהודה שטיינבערג.

תשובות האדמיניסטרציה.

לה' חיו בין: כבר נשלחו.

לה' צבי גד ביעק: המכתב נמסר להעוררתו. כתבת הדיר ברנפלד היא: Berlin Linienstr. 110 —

לה' בן ציון דיאמאנט ועוד: משני הספורים „בירניקה“ ו„דניאל דירונדה“ אפסו כל העקס' ויצאו במהדורא חדשה מיד אחר חג הסוכות, אם אין נפשכם לחכות עד צאת המהדורא החדשה, אז הואילו להודיענו אם לשלוח לכם במקומם ספרים אחרים מהוצאותינו כאשר תבחרו (וכמובן גם כן באותה ההנחה לפי הערך) ואם להשיב לכם את כספכם.

החתימה על מכ"ע „Die Welt“!

הסוכנות הראשית על רוסיא של מכ"ע הציוני „Die Welt“ נמסרה לחברת אחיאסף ווארשא ונבקש את החותמים ברוסיא לפנות אלינו ע"פ הכתבת

Издаелъство „Ахиацаф“, Варшава.

Verlag „Achiasaf“, Warschau.

בע"פ: טווארדא נו' 6.

רוח "אחיאסף" לשנת תרס"ב

שנה תשיעית.

שנות קיומו של לוח אחיאסף תשע מעידים על ערכו וטובו ועל סגולותיו הפנימיות המהכות אותו על קהל הקוראים. הלוח כולל ספורים, שירים, ציורים, מאמרים פובליציסטים ומדעיים, השקפות על מאורעות השנה ושאלות החיים, תולדות אנשי שם המצוינים בפעולותיהם בעבר ובהווה, תמונות וציורים נחמדים, וכו' וכו'. בשנה זו הוספנו פרק חדש בשם "מראשית השנה עד אחרית השנה" הכולל סקירה עמוקה ומשפט צדק על כל המאורעות החשובים בחיי עם הרוחנים של אחינו בכל הארצות במשך השנה החולפת, כלל הוספנו בשנה זו גליונות שלמים על עצם הספר (החלק הספרותי לבד מחוץ כשלים באגן) הכוללים ענינים רבים ונכבדים, והיתה ההוספה הזאת במקום ספר מיוחד הנספח בחור תשורה.

בלוח אחיאסף תרס"ב השתתפו כמעט כל טובי הסופרים והחכמים, וזה תוכן החלק הספרותי:

- (א) אגרת. לוח אחיאסף
- (ב) מלחמה בשלום (ציור היסטורי), ד"ר ש. ברנפלד
- (ג) עם פתיחת החלון (שיר), ה. נ. ביאליק.
- (ד) הוא היה כהן (סקיצה), י. ברשדסקי.
- (ה) תמונה (שיר), א. הופשטיין.
- (ו) להגוך העב (דבר להורים ולמורים), ש. ל. ציטראן.
- (ז) ר' אברהם בן נחום מכפר מאוביץ (ציור), ס. ד. ברנרשטעטער.
- (ח) משיח (שיר), י. ד. ברובוביץ.
- (ט) השתלמות החלית והכרה מוסרית, יוסף קלוזנר.
- (י) לא יצא לפעל (ציור), י. ברשדסקי.
- (יא) לילה (שיר), מ. מ. הורוויץ.
- (יב) טעמים לפדר אלף-כית, יצחק בן אשר.
- (יג) משה (שיר), דוד פרישמאן.
- (יד) שתי שנים וסחצה (ציור), מיכה יוסף ברדיטצבסקי.
- (טו) זכרונות, א. ש. פריעדבערג.
- (טז) פסוקי דינקי (שיר), יעקב קפלן.
- (יז) שכבים: א) שממרים הבלי שוא, ב) שירה וזמרה, ג) זכרון בספר, א. שולמאן.
- (יח) שומר מה מלילה? (שיר), מ. מ. דאליצקי.
- (יט) משי (מרשיכותיו של עובר אורח), ש. בן-ציון.
- (כ) קץ כל כשר (חזון), יעקב כהן.
- (כא) הנחמה האחרונה (ספור), א. זינגער.
- (כב) אש מאת ה' (מכתם), יהודה ליב גורדון.
- (כג) אל אמי (שיר), יעקב קפלן.
- (כד) נחלה מבוהלת (מסעי הראשון לארץ ישראל), מרדכי בן הלל הכהן.
- (כה) כשבר נשים צדקניות (הלצה), צבי אלמטין.
- (כו) חג וחגא (ציור), א. ה. ראבינאוויטש.
- (כז) עוקצים ופרי מחשבות, ש. בן ציון.
- (כח) כמה? (ציור), י. שטיינבערג.
- (כט) זכרונות (ציור), הג"ל.
- (ל) היפרכוס וטלך, הג"ל.
- (לא) דור דור (משה ליב ליליענבלום, דוד פרישמאן), דה. ס. י. ברדיטצבסקי.
- (לב) אהבתך עמי (שיר), דה. סולער.
- (לג) עלה נופל, א. לודוויגול.

- (לד) בין ערבים (שיר), יעקב כהן.
- (לה) כמחזה (שיר), יעקב קפלן.
- (לו) שיחת רוחות, ס. ל. ליליענבלום.
- (לז) ר' זכריה פראנקל (למלאת מאה שנה ליום הולדתו), דה. ש. ברנפלד.
- (לח) יום היהודים בגרמניה (לתמונת הפרופ' מ. פליסוף), דה. ש. ברנפלד.
- (לט) ר' מאיר איש שלום, ראובן בריינין.
- (מ) ר' אליעזר שולמאן.
- (מא) יצחק ליבוש פריץ.
- (מב) י. י. ווייסבערג.
- (מג) על פתחו של גיהנם, י. ה. מביוב.
- (מד) מראשית השנה עד אחרית השנה — (סקירה על המאורעות של שנת התרס"א): השקפה כללית, הציונות בזמן הזה, הקונגרס הרביעי ותוצאותיו, התנועה הציונית בעם, האספות המחוזיות והמדיניות, העבודה הקולטורית, האספות הגליליות ברוסיה, אספת הציונים באלמייץ, האספות בלסברג ובאמיריקא, אספת תלמידי חכמים צעירים כמינכען, טבע התנועה הלאומית, המעשה והמחשבה, הבאגן הלאומי, העובדים בתשלומי המניות, הלצכה בזוארשא, המוסרים בפלשתינא, תיאודור הירצל, לפני השולטן, הקריוס של הקודונות בפלשתינא, שנוי הסדר, הפקירות החרשה, שאלת הפועלים, חברת הישוב בארסיא, מלאכות מר גינצברג ומר זוסמן בפלשתינא, בית הספר ביפו, דעת הקהל, הציורים בפאריז, מכס נרדו והצעתו בדבר הגיטו החדש, יחוס הציונים בלונדון לבחירת הועד המדיני, הציונים בהנהגת ח"י"ח בווינא, הרעב בנגב רוסיא, עבודת הצדקה, יחוס עשירי אחינו שבמערב למאורע זה, החברה של עזרה שנועדה בכרלין, הווכחים בוועד המדיני של ממלכת פרוסיה, יום היהודים בגרמניה, מצב היהודים בצרפת, מכס גרים באלג'יר, האנטישמיות באוסטריא, מצב אחינו בגליציה ורומניה, התנועה הפנימית.
- (מה) כרוניקה עברית (מן ניסן תר"ס עד ניסן תרס"א): רוסיא, פקודות הממשלה, פסקי הסינגט, ארץ ישראל, אוסטריא-אונגארן, צרפת ורומניה, אנגליא, אמריקא, הוגרמא, בלגיא, ארגנטינא, הינא, מארוקא, פרס, ספירות, הצטינות חגי יובל.
- (מו) הזכרת נשמות. (מן ניסן תר"ס עד ניסן תרס"א).
- (מז) ביבליוגרפיה (ספרים חדשים).

ואלה התמונות אשר באו בלוח אחיאסף תרס"ב:

- 1) ר' זכריה פראנקעל.
- 2) פרופ' מ. פליסוף.
- 3) מאיר איש שלום.
- 4) אליעזר שילמאן.
- 5) יצחק ליבוש פריץ.

מחיר הלוח 1 רויכ, עם פארטאָ 1,30 רויכ, מכורך 1,40 ר', עם פארטאָ 1,70 רויכ.

המחיר הנזכר נקצב רק עד מ"ו תשרי ובעבר הזמן יעלה מחירו והיה 1.30 רויכ, ועם פארטאָ 1.60. מכורך 1.70, עם פארטאָ 2 רויכ. הערה. עלינו להזכיר כי בהיות להלוח מספר כספים וידוע של קונים שנה שנה הגנו מרמיסים אותו רק במהדרורא אחת ולכן קרה בשנים האחרונות כי אספו העק"ו לגמרי מן השוק מיד אחר חג הסוכות עד כי היינו מוכרחים אח"כ לפרסם מודעות בכ"ע כי הלוח נמכר כלו כדו שלא להטריח את הרבים וגם אח לשכת אחיאסף כתיבת מכתבים לחנם. ולכן, כל אדה מן הקוראים, המוסרים והמוכנים שיש להם חפץ בלוח אחיאסף ויאלו נא להיות מן הוריים.

אות זכרון לאלכסנדר הומבאלד, מאת ר' חיים זעליג

— 40 סלאנימסקי
— 50 סוד העבור, מאת חיים זעליג סלאנימסקי
Israelitische Moral-Theologie, Vorlesungen v. S.
D. Luzzatto, aus d. Italienischen übersetzt
v. Igel — 50

רוב הספרים הם יקרי המציאות ומחירם הוא לבר פארטא, יבור פארטא יתוסף 15% ממחיר הספר.

ПОСТУПИЛЪ ВЪ ПРОДАЖУ

Литературно-Художественный Сборникъ

„Помощь евреямъ, пострадавшимъ отъ неурожая“

(Большой томъ 4^о, IX + 500 стр.).

Содержаніе: Вл. Пот^в мнинъ, Нѣсколько словъ по поводу Сборника.—Вл. Короленко, Огоньки.—Анад. Ив. Януль, Какъ я труси праздновалъ.—М. Лохвицкая, Мученикъ вашихъ дней, стих.—Э. Зола, (перев. Р. М. Хивъ). Въ защиту евреевъ.—Проф. В. Бузескулъ, Профессоръ-гуманистъ.—Проф. А. Чуровъ, Общества взаимопомощи въ Италіи.—Н. Бальмонтъ, Цвѣтокъ стих.—Проф. Б. Чичеринъ, Изъ письма къ Н. К. Ревенкампфу.—С. Я. Надсонъ, Неизданное стихотвореніе.—Проф. К. Тимирязевъ, Творчество природы и творчество человѣка.—Проф. М. Ковалевскій, Новая даяныя о Ж. Ж. Руссо. Л. Мельшинъ, Ферганскій орденъ.—Д-ръ Н. Баженовъ, Больные писатели и патологическое творчество.—Пр.-доц. П. Новгородцевъ, Реставраціонный идеализмъ Гегеля въ изображеніи Гайма.—Семенъ Юшкевичъ, Невинные.—Петръ Струве, Къ литературно-общественной исторіи крестьянскаго вопроса.—Петръ Кожевниковъ, На Гудауръ.—Проф. И. Сѣменовъ, Участіе органовъ чувствъ въ работѣ рукъ у зрачаго и слѣпого.—П. Я. Союзъ на чужбинѣ, стих.—П. Обнинскій, Ограбленныя слова.—Ив. В. Барятинскій, Горь.—Пр.-доц. С. Булгаковъ, Къ вопросу о законодательномъ регулированіи домашней промышленности.—А. Дьяновъ, Изъ записной книжки стараго любителя природы.—В. Вересаевъ, „Изъ Гезіода“.—Проф. В. Герье, Изъ исторіи вѣротерпимости.—Вѣра Потемкина, Сорнякъ.—Пр.-доц. А. Низеветтеръ, Русская утопія XVIII столѣтія.—Георгъ Брандесъ (пер. Р. М. Хивъ), Россія.—Проф. Н. Стороженко, Философія Донъ-Кихота.—Т. Щепкина-Куперникъ, Памяти И. И. Левитана, стих.—А. Е. Грузинскій, П. В. Шейнъ.—Н. В. Тепловъ, Изъ новой литературы о Бастиліи.—Вл. Соловьевъ, Талмудъ и новѣйшая литература о немъ въ Австріи и Германіи.—П. Я. Именемъ любви, стих.—А. Дживелеговъ, Бисмаркъ и Лассаль.—Н. Бальмонтъ, Соединенные, стих.—Проф. Ф. Мищенко, Аяитова Креонть.—Н. Бальмонтъ, Праздникъ свободы, стих.—Пр.-доц. М. Туганъ-Барановскій, О законѣ паденія нормы прибыли Маркса.—С. Шамбинаго, Слѣды непосредственнаго вліянія евреевъ, сказавшіяся въ памятникахъ древнерусской письменности.—Ж. Дарместетеръ (пер. Ел. Герье), Раса и Традиція.—Пр.-доц. С. Котляревскій, Историческое значеніе проповѣднической литературы во Франціи XIII вѣка.—Юрій Веселовскій, Евреи въ изображеніи современныхъ французскихъ беллетристовъ.—Н. Нинольскій, Іудеи при Маккавеяхъ и Асмонеяхъ.—М. Горный, Погромъ.—Макъ Нордау (перев. М. Луцъ), Сионизмъ.—Александръ Савинъ, Замятка о первоначальномъ накопленіи въ изображеніи Маркса.—Вл. Каллашъ, Школьныя литературныя общества 20-хъ гг. XIX в. Пр.-доц.—Н. Романовъ, Основныя черты творчества Джотто, В. Б. (А. И. Герпель) Изъ писемъ путешественника.—А. Вербницкая, Эстетика.—Вл. Неждановъ, Въ сумеркахъ, стих.—А. Субботинъ, Настоящее положеніе еврейскаго вопроса.

Автографы Э. Зола, И. С. Тургенева и А. И. Герцена.

Рисунки Л. Пастернака, В. Сѣрова, В. Переплетчикова, А. Архипова, С. Ивановна, В. Полѣнова, И. Левитана и И. Рѣпина.

Складъ изданія: въ Сиб.—въ конторѣ „ВОСХОДА“

Площадь Б. Театра, 2, Телефонъ 955.

Въ Москвѣ—у В. О. Гаркави, Арбатъ, Никольскій пер. соб. домъ.

Цѣна Сборника 3 р. 50 к. Пересылка за 4 фунта.

Продается во всѣхъ книжныхъ магазинахъ и въ издательствѣ „Ахיאсафъ“, въ Варшавѣ.

רשימת ספרים ישנים שנכנסו אל בית מסחר הספרים של חברת „אחיאסף“ בווארשא.

— 20 אגרות בעלי חיים, לר' קלונימוס
אני לדודי, תרגום שני על מגלת אסתר עם מבוא
— 50 וביאור מאת י. מונק
— 75 ארץ חמדה, סאקאלאוו
אוצר טוב, כולל דברים עתיקים: קשת נומגן מאת
ר"ש בן צמח ומפענת נעלמים
1 20 בית המדרש, מכ"ע נערך ע"י מ. י. ברדיטשבסקי
— 75 בית תלמוד, מכ"ע יצא ע"י אייזיק הירש ווייס ומאיר
איש שלום, שנה א', חוב' א'-ג'ו, מ'-י"ב,
— 25 שנה שנייה, חוב' ד'ו, י"א, י"ב, מחיר כל חוב'
— 80 האמונות והדעות, מרבנינו סעדיה גאון, לייפציג
" " " " הוצ' רי ד.
— 90 סלוצקי עם תולדות רסיג
הראל, קדמוניות ארץ הקדושה, קלמן שולכאן
— 75 החווה חיונות בארבעה עולמות, סאבעל
ס' האמונה הרמה, חברו הפילוסוף ר' אברהם בן דאוד
1 20 מטולוטולא עם ת"א וביאור ע"י ווייל
3 — מאת הרב ר"ש בן רפאל הירש, תרגום אהרנוואך
— 75 כל שירי ר' האי גאון, עם הערות רייפמאן, שוח"ה
מחקרי לשון, כולל שני ספרים: שיחה בעולם הנשמות
ובית האסף לר' שלמה לעוויוואך
1 — מלאכת השיר, לקוטים שונים מכתבי יד מאת אברהם
— 60 נייבוואר
1 25 מבוא המשנה, חלק שני, ר' יעקב בריל
מאמרי ר' יעקב בכרך: א) מהעבור ומנין השנים,
ב) ירה למועדים
1 — מאמר על פי' רש"י למס' נדרים ומועד קטן, דובער
— 25 צאמבער
— 20 מורה המורה, לר' רפאל נטע ראבינאוויץ
— 60 ספר תגין ומדרש קצר מכת"י, ע"י בניג ושניאור זקש
עשרת הדברים, באל ערבי, לרבינו סעדיה גאון, מעתיקים
— 80 ללשון עבר ולי' אשכנז ע"י אייזענשטעדער
1 — קיקיון יונה, שניאור זקש
קבץ על יד: תולדות אלכסנדר מקדון ואגרות חי בן
— 80 מקיץ (מקצי נרדמים)
שלחן ערוך, על חקי היהודים ומנהגי חייהם, העתקת
— 60 דר. רובין
1 — שבע מסכתות קטנות ירושלמיות מכ"י, ע"י קירכהיים
— 90 שיבת ציון, שיר עלילה מאת יצחק בן מאיר גאלדמאן
— 80 תולדות ר"י קריש

בית יהודה, יסודתו בהררי קדש הדת וקורות האומה
הישראלית, ספריה, הנהגותיה, חכמיה, סופריה
וראשי התקנות שנתיסדו בכל זמן ומקום
למכות עם ישראל מאת ר' יצחק בער לע-
ווינוואך, שני חלקים, הוצאה חדשה עם
תמונת המחבר
1 50

תעודה בישראל, ספר הכולל גרדי התורה והחכמה
ודרישות טובות ומועילות, גם תולדות הרבה
גדולי ישראל מכל דור ודור ותכונתם בתורה
ובחכמה וברך ארץ מאת ר' יצחק בער
לעוויוואך, הוצאה חדשה, עם תמונת המחבר
1 —

מאמרי חכמה, מרי חיים זעליג סלאנימסקי, ג' חוברת
1 — (חלק ראשון ושני)